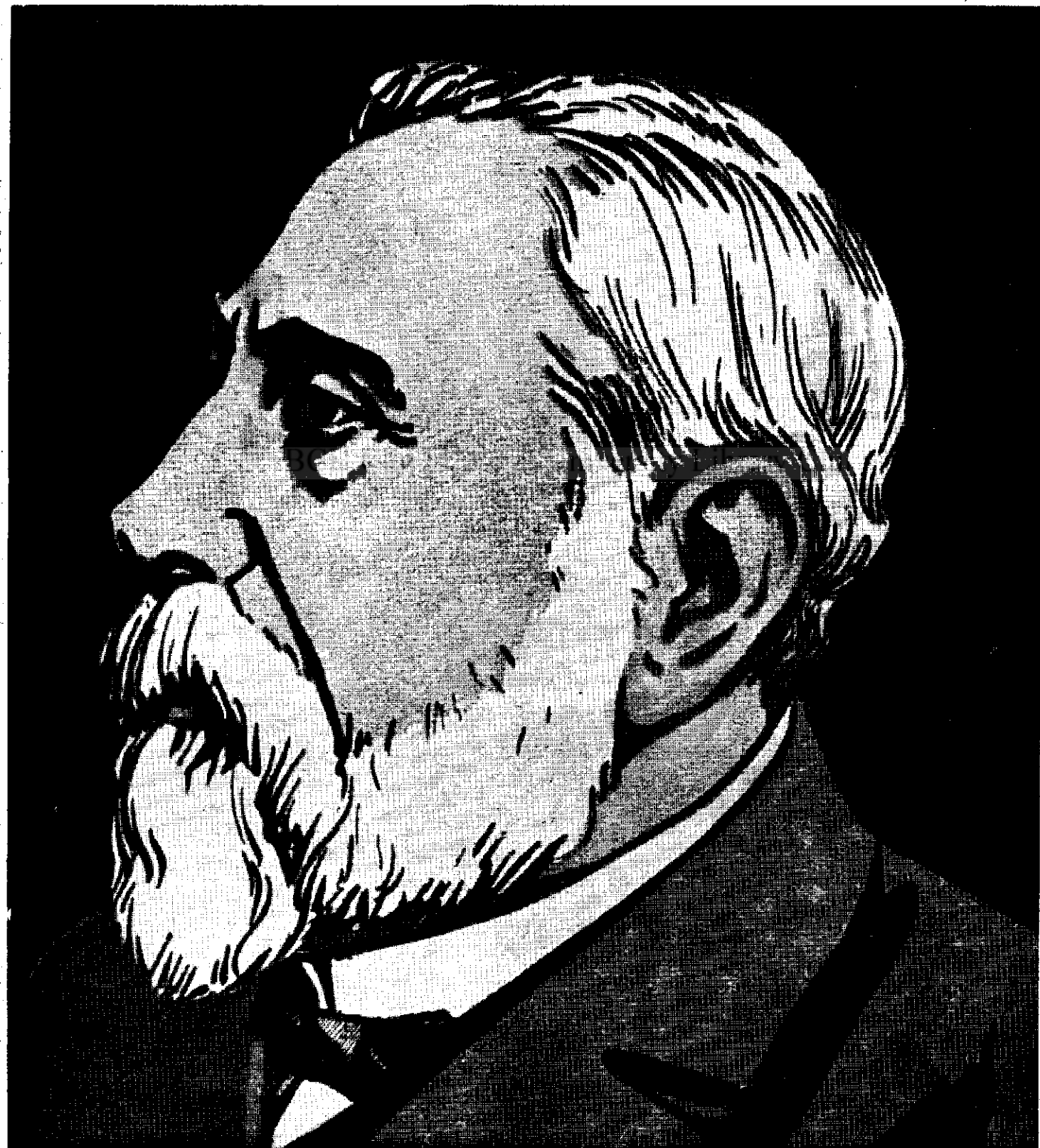


Universul Literar

Anul XLVI Nr. 9

23 Februarie 1930

5 Lei



IOAN GHICA

C t i t o r i i

IOAN GHICA

1816—1897

de PAUL I. PAPADOPOI.

Se vorbește mereu despre o ofensivă culturală de a carei arzătoare necesitate se pare că am ajuns să fim convingși. Necezarul mi-e atut: se vorbește prea mult și se face prea puțin. E locul să ne amintim vorbele scribului Horațiu: parturunt momes... Firește că nu vom discuta, aici, pe larg, această chestiune de a carei însenunțate sau pătruns și oameni noștri ponuci. E un capitol delințiv câștigat. El trebuie completat însă prin fixarea unor interese, pe care această ofensivă trebuie să le satisfacă, și în alegerea unor oameni cari — țara să fie certată cu morala — să știe valorifica ceea ce, mai ales, trebuie păstrat în conștiința publică. Și, — în prima linie — o autenticare a tuturor vechilor cadre din diferite domenii și — ca o completare — o parasire a unui procent care nu va fi avut timpul să se fixeze, să-și adune și adauge calitățile, să-și reducă la minimum cusururile. Firește că nu suntem pentru înmormantarea actualității — la a cărei deslașurare trebuie să asistăm tăcuți, resemnați, plini de încredere și binevoitori, să pasiram o atitudine rezervată și optimistă.

De aici oroarea noastră pentru consacrarea (mai ales când e interesată) a scriitorilor la modă. În realitate ne găsim în fața unor dovezi de entuziasm pe care timpul — acest neîntrecut meșter în critica — nu se va da înapoi să le transforme în... regrete eterne. Iată din ce cauză credem — ca opera „Universul-ii literar”, canalizată în această direcțiune, a reușit să stârnească aplauzele unanime ale iubitorilor de cultură românească.

Și-apoi: să fie la mijloc numai interesul instructiv și național? Nu găsim noi oare, în figurile pe care le reținem, în energia și suferința lor de adevărați apostoli, în entuziasmul și răbdarea lor de martiri ai lumii, în puterea lor de receptivitate și de difuziune de semănători pasionați, în rezervele și sacrificiile pe care le îndurau și și le impuneau — atâtea modele de energii culturale, atâtea icoane vii făcătoare de minuni — după vraja cărora ne-am putea conduce?

Spre a nu mai insista asupra sentimentului de venerație pe care îl datorăm marilor începători. Mi-aduc aminte de ceea ce unul dintre ei (și dintre cei mai valoroși), nedreptățitul Gr. Alexandrescu, de a cărui operă tineretul nostru se ține atât de departe, spune în a sa: Epistolă Marei Logofăt I. Văcărescu, autorul „Primăverii amorului”:

Sunt mult mai vrednici de slavă acei cari au făcut, în științe sau în arte fericitul început...

E tocmai cazul acestui I. Ghica de a cărui operă — plină, variată, instructivă și distractivă — pare a se împiedica atât de puțin tocmai aceia dintre noi cari — curios — îi simt mai mult nevoia:

Și lucrul pare cu atât mai curios, cu

cât I. Ghica avea atâtea alte motive (de care, se pare, că, la noi, se ține mai de grabă socoteala) să poată fi cunoscut: originea sa domnească, superioara cultura pe care și-a putut-o asimila în țară și în afară, bună starea materială, demnitățile pe care le-a ocupat, strălucita lui carieră didactică, faptul de a fi călătorit cel mai mult, de a fi văzut oameni și locuri, preempanitorul rol cultural pe care l-a jucat mai multe decenii, distincțiunile politice, diplomatice, administrative și culturale care i s-au decernat — toate acestea pe bună dreptate — și câte alte considerații... Se pare însă că toate acestea n-au fost în măsură să spele (e o mentalitate care încă ne caracterizează) păcatele strigătoare la cer și în primul loc — pe acela de a fi serș, de a fi ajutat literatura și cultura românească. Și de aici uitarea al căreia val încercăm să-l dam la o parte în cele ce urmează. E aici — în acest gest de ridicare a altora — o autocondamnare. Ion Ghica, în sufletul cărnia își va fi făcut lor convingerea că pe urmași li vor interesa mai de grabă acele „amități și mici scandale”...

pacatele și vina

Oboseala, slabiciunea, toate relele ce sânt, într-un mod fatal, legate de o mână de pământ.

de care vorbește Eminescu (Scrisoarea I-a) — nu s-a intimidat de necruțatoarea lipsă de interes a celorla pentru cari se străduia și s-a sbatut să dea la o parte întunecul ce învăluia încă, cu destulă densitate, sufletul românesc. Și-a scuturat — în felul acesta conștient osânda — și a biruit. Căci — fără îndoială — mai mare biruința nu poate fi decât aceea câștigată împotriva îndărăniciei pentru folosința careia năzuiești să înalți un templu. Și iarăși: valoarea unei victorii trebuie măsurată, și în lumina perspectivei, în lumina împrejurărilor și a stării de lucruri în care s-a câștigat. Sunt considerații de care — la I. Ghica — foarte ușor se poate ține socoteală — chiar el fiind acela care a stăruit asupra civilizației patriarhale și foarte puțin românești în mijlocul căreia și-a trăit cei mai frumoși ani ai vieții. Astfel el și-a văzut neamul ingenunchiat politiceste și culturalcește, lipsit de școala și de biserica națională, fără teatru și fără gazetă, absent dela orice preocupări înalte: literatură, știință, artă; a stat de vorbă cu bătrânii boeri, la ale căror petreceri s'a amuzat de copil, a conspirat pentru introducerea ideilor noi, a asistat la instalarea atâtor produse ale civilizației apusene, s'a bucurat și a plâns — a fost, cu un cuvânt, martorul atent și ereditos al uneia dintre cele mai însemnate prefaceri operate în sufletul românesc — al trecerii sale, din faza orientală și patriarhală, la aceia occidentală și europeană.

Fără îndoială că fericita prefacere se datorește unui complex de factori și împrejurări, în fruntea cărora trebuie con-

siderați fericții îndrumători, binevenii purtători de stindarde cari — instruiți, lumina Apusului rascolitor de suflete — se grabiau să comunice și acasă ceea ce întinsera acolo, încercau să civilizeze și această insula de primitivism care — geograficește — se numea Principatele române. Ca unul dintre acești valoroși înarți (și mergători) a fost I. Ghica — lucruri se vor lozori mai jos:

Mai puțin — prin ceea ce a făcut el (pe lângă petroparte, ca profesor al Academiei științelor, pe de alta, prin activitatea publicistică. Astfel, în prima ordine de lucruri, deslașura o bogată și multiplă activitate de vulgarizator științific, predând în timp de 7 ani, lecțiuni de matematică, geologie și economie politică, familiarizând tineretul, care se imbulzia în numărul totu excepțional, cu aceste trei științe sociale de interes imediat. E — de așteptat — I. Ghica un adevărat înținator, căci (cu deschide prima fereastră prin care sufletul românesc ia contact cu razele binefăcătoare ale științei pure și practice. Dar teru aici se manifestă Ion Ghica și ca îndrăgitor al literaturii. O face cu mai mult succesă aici, mult, de bine, de rău, găsia o atmosferă feră scriitor ceasua, predecesori mai fericiți decât în Mantenia care — deși treziau mai de vreme — pare să fi progresat mai lesă și să fi sacrificat produselor spirituale mai puțin. La aceasta îl duce și fericita împrejurare de a se împrieteni, chiar de vreme, cu Kogălniceanu (coleg la Academia care purta numele lui Mihail Sturza) și mai ales cu V. Alecsandru — și unul și altul pătași ai înțelegerii de fericit augur dela „Dacia literară” care va trasa, în scrisul românesc o linie atât de energică. Și astfel — la 1864 — va apare cea epocală „Propășire” carept din cauza întemperanței stăpânirii rusești nu se putea numi decât cu subtitlul: „Foaie științifică și literară”.

Firește că — în această direcțiune și Ion Ghica nu putea aduce prea mult, dar numai asoria, energiei lui Kogălniceanu și talentului lui Alecsandru, preocupările serioase, completa cu știință, poezie și istoria — publicând aici cercetări și fond ca: Măsurile și greutățile românești și moldovenesti; Despre importanța economiei politice; Ochire asupra științelor. Și-apoi: să nu se uite un lucru: „Foaie științifică și literară”, prin aceasta de un fel-a ei preocupare, reprezintă într-adevăr o nevoie: aceea a accentuării și ducerii mai departe a literaturii românești, care junsă la un anumit grad de dezvoltare și canalizată pe linia tradiționalismului are nevoie în trecut și în viața curată de țară. E o mișcare începută sub o stea a unei de fericită și care, tocmai din această cauză, se dotă continuată.

Și-apoi la București unde — mai ales, fa aceleasi latari se vor accentua și mai mult. Se pare că, deastădată, I. Ghica va părăsi cariera didactică — încercând și atâtor altora. De literatură și de știință însă nu s'a despărțit niciodată. Nu și

atât, dar — prin acestea — a fost de contemporan — încât, nu pot fi ajuns să mă mir că totuși a fost atât de al, și atât de repede uitat. Nu de alta, și dacă „Propășirea” trece drept o pucașune vremelnică și pierdută în nea timpurilor, dar „Convorbiri-lor literare” și — mai ales — „Revistei noui” a Hașdeu — în care Ion Ghica și-a putat, pentru prima oară, cunoșcutele scrisori către V. Alecsandri — nu pot fi aceleași calitative. Și totuși nici ste scrisori, atât de variate și de evocare, atât de pline și de noi, atât de ple și de deschizătoare de orizonturi, de captivante și de vorbitoare, nu ai nici pedeparte, cetite cât ar trebui. — fără îndoială — un defect de optică creativă. Nu se văd meritele unor scrieri și unor opere totuși pentru că lipsește din nuanțatoc bunăvoința cetitorului, dar chiar — și aceasta e într-adevăr tre grav — osteneala unei elementare foiri care să conducă la încheerea cetenței sau inexistenței talentului. O caracteristică și condamnabilă lipsă de înțelegere în ceea ce e național (chiar dacă artă pe cetea durabilului) ne duce conștient — la încheeri defavorabile și t. Tinerii noștri — creșcuți în superficialitatea unei lecturi instrăinătoare — și moralizante se potenesc alungați din ul sufletului românesc. E un adevăr pe el confirmă destule cazuri. Voi cita u-singur: acela al dramaturgului M. Po-Mieșunești — care, educat în Austria, cuse de pragul celor 35 de ani, nu fără fi cetit o carte românească, dar fără să fi exprimat în limba părinților săi. Și rurile se potrec astfel: venit în țară, pă ce împlinise 38 de ani, devine om și nău — cum? Iată: cetind un volum lui Odobescu și rămânând surprins de moșetea limbii românești. Aceasta trucea, după 40 de ani, să ajungă scrii dramatic apreciat, autor al operelor amate. Spre Ideal, Pământ, Al țării let, la 30 de ani, etc.

pe un impresionant proces de constituin- pe care-l recomandăm tuturor neîncercorilor și instrăinaților și le garantăm „ser-sorile către V. Alecsandri” (mai it chiar decât celelalte: ale bardului a Micești către I. Ghica) îi vor surunde prin tot felul de calități de fond de formă. li vor convinge că, pe destulă te, autorul lor continuă să fie conerat unul din marii prozatori români cți apropierea lui de I. Creanga b-ă să fie absolută, nu e de loc arbitrară, și forțată. Parcurgerea lor liniștita ne nează — după chiar primele pagini — fața unui dintre cei mai volubili, va- și usecați povestitori în graul dela mare. E în ele atâta atmosferă, atata plitudine, atâta natural, atâta interes, atâta grijă în prezentarea lucrurilor și menilor, atâta pricepere în mânăuirea rațiunii — încât lectura lor devine din în ce mai agreabilă, se cere mereu conu- nată totuși pentru că instruește și a- ge. Dar umorul, care, la I. Ghica, este a de firesc, un umor al prezentărilor, i: natural și obiectiv, nu silit și dic- de autor — pentru a culege efecte n- are, dar stilul atât de adequat și atât n- alidat, încât poate încātușa de m- ne — pedeparte — ineputabilele am- din trecut, pe de alta — interesantele lexuini și aprecieri asupra oamenilor faptelor. E — desigur — aici locul cel ai potrivit pentru această limbă atât de

bogată în lexie care investimăntea de m- nime și cea-fost și ce este pe vremea autorului. Să mai vorbesc despre valoarea de document cultural, de ieoană a unei vieți în curs de dispariție a acestor scri-sori care — din acest ultim punct de vedere — se situează atât de aproape de teatrul comic al lui Alecsandri. Dar va boarea lor pu- documentară poate fi ne- glijată? Într-adevăr: unde putem găsi informații mai ample și mai precise despre starea drumurilor, despre aradul de calatorie, despre școală și teatru, despre societatea, cultura, literatura și arta românească? Cine ne documentează mai bine vremea lui Caragea, Zaverca, Societa- tea Filarmonică, revoluționarea dela 1848? De unde putem cunoaște mai exact episoade din viețile scriitorilor ca: Anton Pann, N. Filimon, Ion Eliade Radulescu, Iancu Văcărescu, V. Alecsandri, Al. Russo și — mai ales — Nicu Bălăcescu și Gr. Alexandrescu — în legătura cu cari dă doua scrisori? Și încăși unde găsim la- auriri complete în legătura cu unele contraverses literare, ca aceea a „Cântării României” sau a „Proclamației dela 1848”? În fine: din ce izvor putem cunoaște inter- esantele figuri ale generalului Colet- ti, Filip Colțon, David Urquard, Teodoros, Teodor Diamant, Capitnul Laurent, bălăreșu, Băzof, a dascalilor greci: Kir- kirion, Comă, Arșta, Fiehardopolu sau a lui Gheorghe Șeii? Arhivați acătea a- minări din timpul zaverii, din luptele cu urații din diferitele calatorii, etc., și veți avea — într-o enumerare succintă — toată guma acestui suflet plin ca rodia.

„Serisorilor” literare li se adaugă celelalte de vulgarizare științifică — intitulate: „Convorbiri economice” și „Pământul și omul” în care pe un ton familiar și cu a limba ușor nebulă, lamărește celor mulți problemele n- ale de treburioase, atunci, poporului nostru, de Economie politică, Muncă, Creditul, Imprumuturile, Statu- lui, Proprietatea, Industria, Finanțele, Producția, Consumaționea și Schimbul sau Geologie ca: veclinea pământului incaptal omului, apariționea omului și — în legătura cu ele — atâtea probleme de filosofie și metafizic. Fierste că — de- astăd-ru — nu ne aflăm în fața unor rezulate științifice proprii și personale. Meritul lui Ion Ghica este acela de a le fi transformat, la noi, de a li creat un stil aparte, cu ajutorul caruia le-a putut face sensibile și practiceabile.

Și acvitatea lui I. Ghica nu se oprește aici. Plină și variată, necesară și, necesară ca de inc creștin, istorică, în acele a- minări din pribegie” care întregesc așa de bine m-șcarea dela 48, academică, în cele scrisi ca membru al „Sociații aca- demice române” și în deosebi în discursul sau de recepție model de elogiu despre I. Cămpineanu: politică, în atâtea cer- ceturi de acvasta m-șcarea, didactica, în articolele sale de organizare școlară, tea- trală, în tot cea savăreși în calitate de director al primului teatru național.

În sa subliniez însă o ultima latură: aceea de prieten al marilor inițiați, aceia de sfătuitoare, de ajutorator, cu sfatul și cu punza al martirilor neamului în rândul carora trebuiesc trecuți, mai ales N. Bălăcescu și Gr. Alexandrescu — alături de cari a fost totdeauna sufereste. E o ca- litate care trebuiesc subliniată, cu de- osebiră astăzi, când ideea de prietenie e atât de fragilă și de iluzorie, încât — mai totdeauna — se confundă cu străintul in- teres personal. Ion Ghica înțelegea cu tot- tul altfel lucrurile: cetiji cele două scri- sorji „amintiriile din pribegie” și o veți

vedea. Totdeauna el s'a interesat de aproape de soarta prietenilor săi pe cari i-a urmărit, i-a ajutat, i-a protejât, i-a laudat și i-a admirat. E o atitudine a spiritului luminat, a omului convins de propria i valoare care nu se poate teme că — prin alăturare cu alții — ar putea pierde.

E o atitudine depe armă căreia atâp contemporanii n'ar putea decât câștiga.

PAUL I. PAPADOPOUL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a nascut în București în 1816. Stu- diaza la Sf. Sava, între alții, cu Eliade cea profesor de gramatică, apoi — în școala lui Vaillant. Se specializează în științe și mineralogie la Paris — obținând titlul de inginer. Călătorește prin Oltenia cu Gr. Alexandrescu. Se duce la Iași cu o propunere din partea mai multor boeri munteni — de a alege domn pe Mihai Sturza și dincoace de Carpați. Se stabi- lește aici făcând, la Academia Mihăleă- na, lecții de Matematică, Geologie și Economic politică. La 1848 se întoarce în București și ia parte activă la organizarea revoluției. E numit reprezentant al țării la Constantinopol. A mai fost: ambasador, Guvernator al ărsule, Samos, ministru, prezident de Consiliu, membru și prezident al Academiei române, director al Teatrului Național din București, etc.

Scrisori.

a) literare: Scrisori către V. Alecsandri în număr de 23;

b) științifice: Convorbiri economice; Oclire asupra științelor; Despre importanța economiei politice; Măsurile și greu- tațile românești în comparație cu ale ce- lorlalte neamuri; Despre căile noastre de comunicație; Vadecum al ingineru lui; Ajutorul comerciantului, al agricul- torului și al inginerului (grecuți și mă- suri, formule întrebuintate în comerț, bancă, agricultura și ingineria civilă) în colaborare cu D. A. Sturza; Pământul și Omul;

c) academice: Ion Cămpineanu — dis- curs de recepție; Răspuns la un discurs de recepție (a lui Em. Bacaloglu din 20 Martie 1888); rapoarte și recenzii des- pre: Studii economice de A. D. Xenopol drama: „La Plevna” de Gh. Șion, opera dramatică, „Candidat și Deputat” de același;

d) didactice: Insemnare asupra invă- țatării publice; Programul școalelor pen- tru partea literară; Părerii despre școală;

e) politice: Insemnătatea Moldo-Vala- hiei în chestiunea Orientului (semnată M. O. E.); Cea din urmă ocupaționea a Prin- cipatelor de către Rusia (semnată G. Chăinoi) — ambele publicate la Paris, în limba franceză; Pledoriul; Reorgani- zarea României și O cugetare politică;

f) istorice: Anuntiri din pribegie (după P. V. Hanes).

P. I. P.



P O E Z I E

I A R N Ă

I

*Cer mohorit... Pe-un drum de saniuș
Vin rasete de zurgălai : cling-cling...
Ca niște cupe mici care s'ating —
Vor poposi la poarta mea acuz.*

*Va cobori plină de blăni și nea,
Va cobori din sămăuță ea
Cu chip ascuns în troenit bariz
Purtând în strai al viforului iz.*

*Dar zurgălaii trec pe drum albit
La poarta mea nime nu s'a oprit !...
I-aud cum trec și cânt : cling-cl'ng, clang-clâng...
In urma lor rămân în drum și plâng...*

II

*In poartă plânge un salcâm calic —
Decor de iarnă în veșmânt sărac —
In vârful lui a poposit, în frac,
Un corb... Pe drum nu-i nime, nu-i nim'c...*

*O casă mare, cât un analog,
Înalță ernei jertfa ei de fum ;
Sub cerul jos și vânat, de bitum,
Aștept, aștept, uitat ca un zâlog.*

*Zbor umbre reci pe'nținsul de îngheț
Și-i iarnă grea pe suflet, pe văzduh...
Larg cimitir... Plâng ștreșnile de stuh
Și dorul meu spre casa ta drumeț...*

D. JO

LEAGĂNUL COPILĂRIEI

*Trotușul peste stânci cioplește malul
Ca Magura să se resfrângă'n zare;
Așa a poruncit Ștefan Cel Mare
Ca Doina Neamului s'o spuie dealul.*

*Tot ce-a fântit în vremuri idealul
Și ce-au visat Costin, Neculce... mare
S'a hărăzit ca'n veci, de pe Mosoare,
Să buciume, înaripat, cavatul !*

*În târgu meu Costake Negri bate
Moldovei celei bine cuvântate
O pajură eternă, în aramă,*

*Cu-atâți plăeși câți au trecut pe-aicea
Cu toți cei ce-au spălat în foc colnicea:
— E Târgu-Oena'n plină panoramă !*

I. BIRNBERG

C R O N I C Ă

*Superbi Carpați, istorice arene :
Mari ctitori ai copilăriei mele !
Stafii și Dochii, Vârcolaci și Iele
Și Zmei, Balaure, Zâne Cosânzene !*

*Din Nistru până'n vetre apusene,
Voi Târi, cu-acelaș vis, surori tus-trele !
Altar de Neam, sfântit de-atâtea grele :
Letopiseț al Stemei moldovene !
Predoslovie sântești versurilor,
Cum viața este Cartea Mersurilor !*

*Pe-acest de veacuri ne 'ntecut Nore
El, Șoim păzind a graniței potece
Nici chiar și Poezia nu'l întrece
Nici Sufletu vre-unui Voevod.*

I. BIRNBERG

POEME PENTRU LUȘA

*Ași vrea trecutul să ți-l port în suflet
Ca un refren în versurile schioape
În zile triste să te simt aproape
Cu pașii subțiați de-atâtea umblet*

*Când aripile ceasului de față
Vor profila fantomele de ieri
Să simt timiditatea primei adteri
Cum în oceanul clipei se răsfață.*

*Tăcut, voi agăța în semu de cruce
Făclii de visuri oarbe de lumină
Și'n inimă lăsu-le-voi să vină
Cenușa de nădejde să-și usuce.*

*Nu vei mai ști, de-atuncea, despre mine
Decât povestea unui strop de rouă
Ce-a năzuit să stârne când plouă
În pumnul lui de diamante fine.*

NUMA CARTIANU

S E A R A

*Cuprinsul se 'nvestmântă în tăcere,
Mai viu privirea călă'n sus pe creste,
Odihnă'n chip de umbră, fără veste
S'a revărsat, iar grija zilei pier.*

*E totul vis și drag ca o poveste;
Natura e'n sublimă priveghere,
Ea poartă unduioasă 'nvăpăere,
În colț șoptind de tot ce-a fost și este.*

*Pătruns de înțelesuri fără nume,
Te însenini, ca'n vremuri de tot scumpe,
Și-n gândul tău cuprinzi întreaga lume.*

*Iar seara obosită 'n zări se rumpe,
O negură s'a coborât anume,
Și'n sân ascunzi lumina ce irumpe.*

ION DINESCU

NOAPTEA MĂȘTILOR SFÂȘIATE

de CONST. RAULET

Goală de tot, cu părul despletit, cu firea crispată de o spaimă ne bună. Gina rugă plângând de bărbatul ei s'o erte, precipitând cuvintele, târându-se în genunchi la picioarele lui și aruncând revolverul din mână sa — al cărui ochi ciclop, fixat înspre ea, o făcea să tremure ca varga — priviri dese, pline de sperare.

Atâră nîngea, și trecătorii se răreau de — era târziu.

El o ascultă, parcă l'niștit, fără a lăsa mîna din mână, gata să tragă — ca și în groaza și mai cu seamă umilînța — ar fi fost, pentru el, o hrană rară, apă care flămânzia de mult.

— Sînt nevînovată!

Aceste cuvinte i le-a strigat de zece într-o clipă, amestecându-le cu lacrimile, deși vedea bine că ridiculul înșulului lor — față de împrejurările lucrurile în care a fost găsită cu amantul — îi înrăutățea situația.

Tăcerea lui grea, de nepătruns, era ai amenințătoare decât revolverul a la mare, fioros, ce o bântura ciur necăreat, altădată, când dădea de el prin teun sertar.

— Iartă-mă George, nu mai puteam! Strigătul ăsta sfâșietor, scos de ea din lăncul sufletului, căzând în noaptea de rînă parcă amestecată cu fîșșă dintr'o i-mă chinuită de moarte, îl făcu să rădă hohot și scăpă revolverul din mână.

...Așa roști el primele cuvinte din momentul când a dat peste ei — ea desbrătată, el strecurându-se pe fereastră — amând capăt unei mutetii ce aruncă asupra femeii valuri de nebunie:

— Vorbești ca o femeie de uliță!

Departă de a arăta că se simte jignită, îndoi rugămintele și inmulți lacrimi, încercând să-l conviegiă, printr'o serie sfârșită de argumente, că „voiața” ei a luat parte la „crima” a căreia pedepse o veste groaznică atitudinea lui, ce el nu-l impresiona nimic. Părea că o înțelege. Târziu o întrebă:

— Atât de dobitoc mă crezi?

— De ce spui asta George? Știi bine că te cunosc și te știu bine îndestul. N'ai voie să afli dela mine că ești un om superior, dar cred că ești convins că tot-auna te-am privit ca atare. De aceea încerc, chiar în împrejurările groaznice din noaptea asta, să te fac să înțelege adevărul așa cum este, să înțelegi banalitățile judecării comune de se abate asupra capului meu.

— Prostii de femeie pierdută, prinsă în fapt,

— Ai dreptul să mă jignești și cel puțin în aparență, să mă calci în picioare. Dar tu știi bine că eu nu sînt o femeie de uliță și tocmai partea nouă a arturisirii mele îți scapă. Îți mulțumesc că, în sfârșit, ai deschis gura și te rog, umilită, să mă ascuți. Pe urmă îmi poți face ce vrei, George, dacă te lasă conștiința.

— Te ai bine cu ea, scrășui, George, printre dinți. Nu ți-e rusine!

— M'am avut, până în noaptea asta, și înțelegem-mă, uita-te la mine în ochi și hal sînt și pricepe că, acum nu spun nimic. Trebuie să vezi lucrurile așa cum sînt în realitate. Amândoi ne-am călțat, prin cultură, cât am putut mai mult; abia după ce am obținut titlurile academice, ne-am pus mai serios pe cețit și cercetat totul. Sînt în stare să-mi a-

nalizez sufletul. Și mi l-am studiat, mi l-am spionat ani întregi. Dela o vreme se ridicau în mine, însă, valuri de căldură, ce mă înflorau din tălpi până în creștet, ce-mi îndrumau asociațiile de stări de conștiință pe o singură cale. De la început am încercat să mă opun, să scap. Te-am rugat să plecam, George, să fim veșnic împreună. Ți-ai aduci aminte, anul trecut, când am fost în străinătate? Leacul a fost bun, dar pentru puțin timp. Iat'oi în București, ispita s'a întors și ea. Numai puteam să mă gândesc la nimic altceva și tot ce făceam era în legătură, măcar cât de îndepărtată, cu vîntul ferbinte ce-mi aprinsese imaginația și-mi robise sufletul și carnea. De unde isvora îndemnul acesta de neînălțurat? Din adăncuri, de departe, din taina veacurilor aprinse ale Orientului, care a fost leagănul strămoșilor mei, din carnea albă și rofundă a vreunei străbunici, trîznită poate de intensitatea dragostei ei, în brațele vreunui iubit.

Ce-am fost eu, de când a năvălit asupra mea potopul acesta de dragoste învrăjbită? O jucărie, cum ar fi fost poate o femeie din grămadă? Cred că-ți dai seama că n'am fost asta. Nu, am dat dovadă de o putere de împotrîvire ale cărei isvoare trebuiesc căutate în instrucțiunea mea, în tradiția casei noastre, în respectul pentru numele tău și pentru căminul nostru. N'am plecat capul dela început, m'am luptat cu îndărăre. George, cu tot ceace este nobil și frumos în mine, m'am luptat ca o sîmțită. Nu mai eram o femeie, ci un mercenar cu toporul în mână, ce pînlea dupe colț. Pasiunea spre ai crăpa capul îndată ce s'ar ivi. Simțeam că mă pierz dar mă răsvrătiam. Așa am trăit eu luni întregi, în niște chinuri poate vechi de când lumea, dar cu totul nouă și pentru mine și pentru bruma de învătătură ce mi-am strâns; nu le-am cețit descrie nicăieri, întocmai și nici eu n'asi fi în stare să ți le expun în toată vraja lor doborîtoare. Da, am auzit, am cețit cam așa ceva, dar totuș câtă deosebire între lucrurile comune cunoscute și ceace s'a petrecut în adăncul sufletului meu. Fiecare particică din trupul meu n'era bîcniță, de dimineată și până seara, de cravasa neîndurată a natimei. M'am apropiat de tine, George, și-am arătat o dragoste ce ți se părea uneori suspectă: te-am alintat, ca pe un copil scump; te-am sărutat o, te-am sărutat zile și nopți întregi, ca o ne bună; te-am strâns în brate — ce să-ți mai spun — așa cum stăi, de prisos, cu nepuțință să scap.

Patinoia ce mă rodea nu scădea, din po-zitivă. Simțeam mai aproape dogoarea. Atunci s'a ivit el, secretarul tău, parcă sfătuit de un inger rău să fie îndrăznet, cîci clipa e bine aleasă. A căzut de-a dreptul din Iad, ne-a găurit acoperișul casei și, înfățișându-se înaintea-mi, frumos și tânăr, n'a mai avut nevoie să-mi spună de unde vine și cine l'a trimis. Îl întovărășea o imensă putere tainică, ce părea soră cu pastunea din inima mea. Abia acum văd apăsăția în care m'am aruncat, dar, n'au mai putut rezista; mijloacele mele de luptă ajunseser insuficiente. Tu, care ești un om perfect normal, sănătos la trup și la minte nu poți să mă pricepi, mă privești cu ochii ăstora mari, ce-mi săce-tează pieptul. Dacă ai stăi, George, cum

m'am svărcolit, cum m'am tîrît pe jos, cum am mușcat pînurile și pernele, nopți de arîndul, impunându-mi o voință ce se sleia din zi în zi. Ce ferocitate aș fi fost să fi murit; scăpam de toate.

Am vrut să mă omor, dar n'am avut curajul. Nu pentru că mi-ar fi fost teamă de moarte, de durerea încă necunoscută a momentului când treci dincolo, dar fiindcă nu îndrăzneau să rup vraja ce mă stăpînea și care era, pentru mine, deși atât de chinătoare, totuș mult mai însemnată decît viața.

Uite cum razi printre dinți, ca să-mi sfășii inima, dar e degeaba: inima mea a fost sfășiată de mult, distrusă. Se înțelege că razi, după cum s'ar bate joc de mine cel dinăți trecător, căruia i-ai povestit faptele. Ești prea sănătos ca să mă poți pricepe! Dar și mai vîrstnie decât mine. Ah, dacă aș fi cu douăzeci de ani mai mare! Blestemată fîcerețe, ce nu renunță la drepturile ei! Vrei să afli totul? Du-te la o casă de sănătate: urecă-te în mansardele, în care vegetează poezii nebuni; caută adevărul prin ulicioarele, prin care se strecoară finerie ce nu-si pot plăti dragostea, prin cochauri și prin locuri neumblate. — fiindcă este prea limpede și prea etern ca să ți-l poată spune oamenii obișnuiți. Aiurez? Știu, dar ce vrei să fac? Acum am aflat că am avut un amant; până în clipa aceasta, el a fost pentru mine Trîm-sul misterios al adăncului de patimi, de unde venea și ciudata mea boală. Eu nu l'am chemat, — dar nici nu l'am gonit, pentru că mi-a fost trimis de acolo. N'a fost un om, a fost o poruncă; n'a fost o anatomie, a fost un foc nestins; n'a fost un amant, a fost un doctor de nebuni.

Cunoaștem puțin din tainele din in-ul nostru: ca să fim sinceri, nu cunoaștem mai nimic. Și câte trebuie să fie! Ce puteri necunoscute dorm în adăncuri și în înălțimi. Pr între ele este, de sigur, una mare, imensă, ce transformă pe unele femei în sclave ale unui singur gînd, care le despoaie trupul — cum sînt eu acum, ca un animal căruia i s'a pîrîit blana — și care le fură sufletul, punându-le în loc o caracatită înroșită în foc. Razi, nu vezi că o umbră s'a strecurat între noi?

Ceva străin, ce nu ținea de mine mai înainte, m'a apropiat de individul care a fugit pe fereastră. Mîntea mea n'ar fi primit niciodată situația, mîndria mea ar fi respins-o cu scîrbă. Uite, acum, când mă gândesc cănd o văd, în sfârșit, mă cutremur de rusine, de oroare. Ce stai așa și te uiji la mine?

Omoară-mă! Aș muri multumită, căci moartea e o scăpare pentru mine. Omoară-mă, că merit. De ce ți revolvorul așa fixat spre mine, într'una, fără să tragi? Ți-am spus totul, de ce n'ar să crezi, al tău să de păcătul. Nu mă am nimic de păcătul, m'am fermînat suferință și m'am scurs într'ansa ul-luă pînă în de mîndrie femeieșcă și de demnitate omenească, sînt un animal în pătrul lăbă, dar nu țin vîoa-nea. De ce te ai lîțat femeie tânără, de ce ți-ai lîțat Omoară-mă! Imi faci un imens serviciu! Trage! Omoară-mă!

Bărbatul avea aerul că se gândea în alta parte, căcu o clipă, în ochii cu o strălucire ciudată, cu totul nouă pentru femeia întînsă pe parchet, în sfârșit

grăi, cu o răutate amestecată cu o batjocură abia stăpănită:

— Da, ești tânără, ești o copilă de optsprezece ani! Poate n'ai nici atât.

— Zece ani, George, zece ani sunt între noi!

— Nu te ucid, ridică-te. Dar nici nu te fere! Nu te gonese, dar nici nu te țiu. Dacă vei mai putea sta, dacă vei mai vrea, vei sta înainte. Crede că ești s-a-ceră.

O rază de lumină se abătă pe fața torturată a femeii. Ea se ridică și se zhemii într'un fotoliu. Când vei să faci un pas spre aș acoperi trupul, el o opri, cu violență. Scaunul negru de piele se umplu cu carne ca zăpada când ea își grămădi, din nou, trupul alb în pernele așezate pe arcuri.

Afară începuse vijelia și viscolul trântea în ferestre valuri de zăpadă. Barbatul zâmbi strania, în timp ce ea se mulțumea să plângă cu hohot, să se descerce:

Te-am ascultat cu atenție, cu o răbdare cu care nu sânt obișnuit; acum îți poruncesc să mă ascuți tot așa. Mă vei spovedi și eu ție, cu aceeași sinceritate. Ai impresia că prezinti un caz nou, demn de expus într-o academie sau la facultatea de medicină. Nu e așa? Socotest că ești prima femeie pe care patima a încolțit-o, a ingenunchiat-o, a lung-t-o la pământ și a făcut-o una cu țărâna. Nu hănucești că ar mai putea fi și alții. Spui că sânt perfect sănătos. De unde știi? Pentru că n'ai avut prilejul să observi la mine nimic deosebit până azi. Dar hoțul trece drept om cinstit, până când săvârșeste primul furt. Beteșugul era însă în sufletul său, altfel n'ar fi ajuns să-și însușească lucrul altuia. Ce mi-ai spus, în toată vorbăria asta? Că nu ești o ființă perfectă, cum nu sântem mulți. Vei afla, în noaptea asta, că nici eu nu sânt. Normal ar fi fost ceea ce spui tu, dar fizicul tău atât de bogat înzestrat, s'ar fi aflat în împrejurări vitrige, într'un pustiu, la călugărie, sau în tovărășia unui bărbat mult mai bătrân. În definitiv ce sânt cei zece ani dintre noi? Ceva obișnuit.

Un bărbat de treizeci de ani, este potrivit cu o față de douăzeci. Ai mai putea fi crezută dacă ai fi văduvă tânără, sau fată mare, rămasă nemăritată. În împrejurările actuale trebuie să mărturisești că explicația ta nu are nici un sens. Cu un bărbat ca mine, lângă tine, se năruie întreaga clădire de argumente cu care m'ai asurzit. Te asemeni chefului ce umblă din banchet în banchet, doldora de mâncare și de băntură și care totuși se scuza că a furat, pentru că murea de foame! Incursivile ce ai încercat, prin meștegurile științei, sânt naivități. Totuși, ai văzut eu tu te învinuie de minciună. Vina ta cea mare, în afară de chestiunea în sine, este lipsa de civilizație. Asta, după ce ți-a luat doctoratul, nu se mai iartă. Din acest punct de vedere vom discuta. Omul civilizată, dacă și dă osteneală să-și ascundă beteșugurile fizice — dacă și pune dinți, nas, urechi, ochi, mâini și picioare false — cu atât mai mult se trudește să-și înăbrisească, în taina sufletului său pe cele sufletesti. Se înțelege că nimeni n'a cerut lui Dumnezeu și părinților săi să se nască alfel decât perfect sănătos. Unde este însă individul, care se poate lăuda că n'are nici o meteahnă? Așvrea să-l văd și eu! Ori fi, nu zic, dar nu e mai puțin adevărat că sânt și mulți, foarte mulți oameni însemnați fără vină de către natură. Ce-ar fi dacă toți aceștia și-ar deslănțui, fără jenă,

slăbicie omile lor? Societatea modernă ar fi un balamuc. Aici e meșteșugul: să poruncești slăbiciunilor să tacă. Titlurile cu care te fășiești nu fac două parale, dacă nu ești în stare să-ți stăpânești instinctele. Societatea goneste din sânul ei pe ce cu altele de apucături de cât ale majorității oamenilor. Nu protesta, că eu te-am ascultat fără să te întreb. Prețiozi că răul era în tine, în sângele tău. Să admitem că așa este. Ţi-ai stăpănit câteva luni câțiva ani și, în sfârșit, ai scotit că a venit momentul, dacă nu să te fășiești cu el, dar cel puțin să-l destăinuiești. Asta este civilizația ta? Milioane de femei inculte, sărace sau bogate, îți sânt superioare, din acest punct de vedere. Și ele au simțit ceea ce tu încercat pe tine, au păcșituit poate cu gândul, în taina singurătății lor, dar trupul le-a rămas curat și nimeni n'a îndrăznit să le hănucească măcar. Stupizi sânt cei ce socotesc că nu mai învățatura înalță pe individ! Sânt milioane de măști, vei zice tu. Așa e! Dar masea e necesară, într-o societate civilizată, absolut necesară: fără ea nu se poate trăi. Nu e ipocrizie, e o necesitate morală și socială. Vremile noastre au compus câte o masă onorabilă, convincoasă, pentru fiecare obraz ce se respectă. Măști albe, măști roșiatice, măști mari, măști cari ascund numai ochii, sau măști pentru întreaga figură — ori cum ar fi, fiecare din ele înseamnă o decență sau o barieră. De și străvezii, multe din ele, totuși își au rostul lor, pentru că toată lumea se face că le crede onace. Și tu aveai una de față frumusețea, reușită perfect și exact potrivită la figura ta: îți da chiar un aer de nevinovăție, de naivitate copilărească, adorabilă, ce contrasta ispititor cu corpul tău cel urias. N'ai știut să păstrezi, ai sfășiat-o în noaptea asta, ca să ți se vadă selavie cărnișă întipărită în ochi și pe lângă gură. E un rost de femeie simțită, de lasitate poate, dar și de îndrăzneală: iar dacă e vorba de o boală — vestita boală generală — ară, uite, vezi, boala mi se pare contagioasă. Ai încercat să-ți explici, cum ai putut, fața ta. De bună seamă că te-ai mârțat și tu cât de liniștit te-am ascultat. Mă întărește o hotărâre și mi dă oțetere și aștept un gând nou. Mă vei încerca și eu, cum mă va țâia capul, dacă nu să legitimez barem să lămuresc ceea ce am de gând să fac.

— Ce vrei să faci? întrebă femeia ridicându-se din nou zăndușă de florii primel. Mă înscălmănt!

— Așteaptă, vei vedea imediat.

— Dă-mi voie să mă îmbrac și te ascult, oricât, George.

— Nu, asta nu se poate.

— Mă e frig, George. Indrăzni să se vaite ea, cu un ton ce nădăjduia că-l va mîsca.

Bărbatul, rece ca ghiata zămbi ușor și îi răspunse, făcându-i semn să stea pe loc:

— Să băgăm lemne în sobă, să se mai încălzească. — dacă ți se pare rece. Dar aici e o căldură nesuferită. Fiți sigură că nu răcești.

Te rog, George, să pun ceva pe mine: de când sânt n'am stat ceasuri într-o goală.

— O clipă sau o vesnicie e tot una. Ce însemnătate are timpul, când ai tăcut-o? Cine te-a dezbrăcat? Eu?

— Să iau un manteau, George!

— Nu, absolut nimic te vei îmbrăca pe urad.

— Când pe urmă? După convorbirea noastră, după ce?

— O să vezi.

— Dă-mi ce vrei tu să mă acop George, nu mă pot suferi așa!

— Nu-ți stă rău, îi răspunse bărbatul cu același zâmbet ciudat. Stai a-

— Bine, se resemnă ea: dar te să nu mă ții mult.

— Nici o clipă mai mult de cât va necesar. Ți-a sfășiat masca. Evenimantul, cel puțin aici în casă, nu va rămâne izolat. Pentru prima dată, în viață, mi-a venit ideea, sau mai bine am căpătat curajul de a mă gândi aș putea s'o sfășii și eu pe a mea. Ugresit, nu pentru toată lumea: grație de civilizație la care am ajuns mă prește. În societate trebuie să rămâi celas. Dar aici, în taina camerei netre de culcare, când nu ne vede și ne vede nimeni, când stăm față în față cu două animale, eu cel de altădată mereu același — și tu, odată inocent intrupată, astăzi dată pe față, cu masca de pe figură sfășiată, ce mă oprește nu în exemplul de la tine? Până noaptea asta lucrul mi s'ar fi părut peste putință. M'am molipsit dela tu și acum, întors la sălbăticia primitivă mă întreb: și de ce nu? Tot ce înășim în noi, ne ruinează creierul. De să continui sacrificiul?

— Ce urzești, George? Mă e groază. — Pornesc pe calea ce mi-ai arătat n'ai spus tu că trebuia să fim egali drepturi ca și în datorii? Imi smulge masca după figură. Onorabilul meu creier, mișelul care a fuzit pe ferocitate să scape de glonțul ce se temea de astoapla, nu purta oare o mască? Că era până în noaptea asta, mai credeai călos mai modest, mai sfios și mai năle cât dânsul? Cine se rosea, ca o fată mare, când ațzea o vorbă mai îndrăneată? Cine te privea ca pe o sfășiată și țâia săruta mâna cu ochii în pământ. Acelaș secretar, pe care l'ai ales pentru met've tașnice, căci judecând bine e cel mai slut dintre dobitoacele cu de picioare ce trec prin casa asta. Taci, eu te-am ascultat. În noaptea asta, aș mai te-am scotit că e bine să se lase nătru lahe și să se arate așa cum e. Ce și tine și a sfășiat masca. Nu vece de zdrențe sânt pe jos? Uite ce e lori vi, înșelătoare.

— Sânt rufele mele.

— Sânt măștile voastre, pe care le rupt de pe obraz și le-ai călcat în picioare. Mormanul nu e complet: fiți sește o podoabă cu să-l încoronze. Ia de ce imi sfășii și eu masca de pe gură, cu toate că o scot cu făși din braji mel. Asta e noaptea măștilor sfășiate, o noapte cu nouăți din alte vremuri și cu senzații ciudate. Sânt dată să-mi lepăd masca spre a fi la fel voi, ca să răsuflu în voce.

— Ca și tine am simțit în adâncul sufletei mele, un duh vrășmas, ce m'îndrepta gândurile într-o singură direcție și cu stăruință neînduplecată: că tine am suferit amarnic, oprinând cumplita rezistență. Mă însotea prețindeni și imi șoptea la ureche acele cuvânt, pe care nic: nu vream să-l ai îndrăznește! Înțelegeam că-mi vrea răsi-l detestam. N'am avut destulă forca să-l alung pentru totdeauna. Poate că nici n'ar fi fost cu putință. Ca slăbiciunea ta, de bună seamă că și mea își are rădăcinele adânc înflute în oasele străbunilor mei, hoeri de vremea căroră erau alte obiceiuri. Ceeace privesc eu ca o sălbăticie, la era ceva obișnuit și se făcea în văntulor. De când m'ai luat, ai hănuțu vre-odată că sufletul meu ar avea colțisorul lui cel mai umbrat, un pu-

slab? Fără îndoială că nu. Eram prea mândru, ca să-ți fiu inferior cu ceva, fie care îmi părea perfectă din toate punctele de vedere. N'a fost ușor să-mi potriveșc înasca atât de bine, în clipele de durere ca și de veselie, încât să nu observi nimic niciodată. Și mă mândreșc că am reușit. Nici când n'aș fi aflat nimic, dacă nu făceai începutul. Nu știu dacă te pierde mai repede satisfacerea slăbiciunii, sau înăbușirea ei. Dar am isbutit s-o înfrânez. Acum însă, că tu ți-ai lepădat mândria, odată cu cărnasa — nu mai am de ce să mă ascund și pentru cine.

— Ce vrei să zici? Spune odată! *Ce mă așteaptă, George!* Pledezi pentru un proiect pe care nu-l ghicesc, dar care mă înspăimântă.

— Va trece și asta, cum se spune în orient. Puțină răbdare.

— Nu mai am, înnebunesc. Vorbește limpede, sau lasă-mă să mă înbrac. Am friguri! Turbez! Lasă-mă!

— Ce? Ai început să dai ordine? Nu mă înfuria.

— Iartă-mă, George, n'am vrut să te supăr, dar nu mai sânt stăpână pe mine, nu mai pot.

— Lasă că te trezesc eu, acum. Să-mi răspunzi înainte de toate, la o întrebare: de când mă cunoști, am dat eu vre-odată vre-o dovadă de cruzime?

— Din potrivă: ești cel mai delicat și cel mai bun om din câți cunosc. N'ai fost în stare să ridici mâna asupra servitorilor, pe care l-ai prins furând, asupra țărănilor pe care l-ai găsit cu căli în grâu: nu te-am văzut lovind un animal. Ai și o răbdare rară. Ești un om!

— Asta vreun să știu. Vezi ce bine mi-era așezată înasca pe figură: n'ai bănuț nimic. Cu toate astea, nu sânt cum mă crezi tu. Nu sânt nici crud și nici drept. Nu-mi face plăcere durerea altuia și n'asî bicui un căine. Când ești tesc, prin ziare, vre-o barbarie mă revoltă până în adâncul sufletului. Cu toate acestea primul gând ce mi-a venit, când am dat peste tine, goală, așa cum ești, a fost să te ioresc.

— A, strigă Gina și se dădu înspăimântată înapoi.

Moșii mei, boeri moldoveni, trăgeau liniștiți din ciubuc, când se bicuia la seară, din ordinul lor, bărbat sau femeie — indiferent. Obiceiuri vechi rugănițe, desființate astăzi, dar rămase în sufletul nostru. Pe când eram prefect, revoltat de îndrăzneala unor tâlhari — și Ghețu care a ucis femeile la moară și frații lui — mi-a încolțit în minte ideea de a recurge la procedeele bătrânelor: dar niciodată n'am simțit, ca în noaptea asta, dorința neînfrănată de a pedepsi cu mâna mea. De ce tremuri? Ce să fac? Porunca e mai presus de voința mea. Ca și tine nu mai pot răbda treburile să mă supun. Stai aici, nu fugi. *Aceasta e calea pe care am ales-o.* Nu știu dacă este cea mai bună, dar simt că nu pot face altfel. Nu e nici cea mai civilizată, dar nu se mai poate vorbi de civilizație în dormitorul ăsta, transformat în lupanar.

— Nu, George, nu vreau, lasă-mă! Să știți că tin, adun lumea!

— Toate usile sânt încuiate! Contractul e gata, nu te-am întrebat dacă vrei, am încercat numai să-ți urmez pilda: să te conving că lucrez din porunca Trecutului, că puterea ce-mi înarmează brațul e mai tare decât mine și că nu pot face altfel ca și tine. Tine ca să mai încerci și altă dată!

— A!

— Anico, am toată încrederea în tine

să-mi spui drept: ce s'a petrecut în casa asta? Pentru întâia oară ginerele meu nu vrea să mă primească, îmi vorbesc din pragul camerei lor. Spune că n'ei fata mea n'ar fi dispusă să stea de vorbă cu mine. M'am supărat foarte rău, când am văzut cum se poartă cu mine, dar tot mai mare mi-e teama de mamă, grija de fata mea.

— De, coană mare, ce să-ți spun? A fost o noapte groaznică. Toate ușile ce duc sus erau încuiate. Am auzit nu mai pocnitori și țipete sfâșietoare. Bucătăreasa spunea că o bate peconița.

— A, nu asta mi-a explicat-o Gheorghită: zice că are mâine un duel și toată noaptea a tras la țintă cu pistolul.

— Am auzit-o noi bine peconița cum țipa.

— Cred: ei îi e atât de frică de arme. Mi-a spus ginerele meu că a rămas bolnav de astă noapte. Pe urmă are grije de el: să nu-l omoare ăla cu care s'a certat la Capșa.

— Nu, cocoană mare, ascultă-mă pe mine: nu știu ce s'a petrecut între hoari, dar domnul a lăsat-o toată noaptea pe biataconița. Nu știu eu ce dădea, că pocnea ca pușca și, odată cu fiecare lovitură, se auzea și țipătul d-nei. Era să spargem ușile, dar ne-a fost frică.

— De asta n'am eu grijă, că-l cunosc pe Gheorghită: el nu se atinge de o pisică. Dar tot trebuie să fie ceva, plec cu inima îndoită. Tu să te duci Anico, să rogi peconița să nu-l lase să se bată în duel.

— Am fost sus și domnul m'a dat afară. Vai, coană mare, cum urla viscolul asnoapte și cum se miază jeleaconița noastră! Săraca!

— Duelul, Anico, tu nu cunoști lucrurile astea.

A treia zi d. Ionescu-Costești, secretar.

rul lui George Anton, cunoscutul avocat și om politic, a fost arestat sub învinuirea de a fi excrocat pe patronul său cu o foarte mare sumă de bani.

— Cum se poate să faci o asemenea plângere mincinoasă? L-a întrebat pe soțul ei Gina, care nu se sculase din pat, din noaptea măștilor sfâșiate.

— Eu o găsec firească.

— Te-a excrocat ei cu vre-un ban?

— E drept că nu.

— Ți-a furat ceva?

— E mai bine să nu insist.

— Atunci de ce l-ai dezonorat, de ce l-ai distrus viitorul?

— De când viitorul face mai mult de cât prezentul?

— Nu te înțeleg.

— Nici nu trebuie. Ne-am lepădat măștile depe figură: în privința asta nu mai există nici o îndoială. Eu l-am înțeles pe el, după cum te-am priceput și pe tine, în urma explicațiilor ce mi-ai dat; dupe cum, socot, că și tu ți-ai dat seama de ceace s'a petrecut în sufletul meu, dupe... dojana ce ai pr'mit; nădăjduesc dar că nici el nu mă va osândi, analizând lucrurile în mod superficial, ci va înțelege că sint și eu un biet om imperfect.

— Ce are aface?

— Da, draga mea, căci am uitat să-ți spun. Mai am încă un betesug din naștere: sunt rău la suflet. Ce să fac? Îmi sedea poate mai bine altfel; eu nu sunt de vină că m'am dat pe față, pentru că nu eu mi-am sfâșiat cel dintâi masca!

CONST. RIULET

1) S'a tradus în ungurește de d. Aurel Ghilța și s'a publicat în ziarul „Samos” (Someșul) din Satu Mare, sub titlul „Letepett ularcok ejszukojan”.

Din volumul de nuvele ce va apare în curând.



HONORIU CREȚULESCU: La depănat

O PEDEAPSĂ CU EFECT

— DIN AMINTIRILE UNUI PROFESOR DE RELIGIE —

de SEPTIMIU POPA

Era un amalgam de glasuri ascuțite. Intretăiate din vreme în vreme de câte-un strigăt, ori tipăt.

— Nu-i adevărat! — strigau unele. Voi sunteți niște mincinoase..

— Ba, e adevărat, — răspundeau altele. Să știți, că vă spunem domnului profesor..

Înaintând către clasa a treia, o profesoară mă privi cu o mică doză de răutate, ridicând din umeri și zicându-mi:

— Așa, așa! Să vezi și dumneata, cum e clasa primă!..

— Clasa primă? — și replcai, zămbindu-i. Știu eu, cum e clasa primă. E ca toate clasele prime ale liceelor de fete: o colecție de broscuțe, cu diferite temperamente, venite dela o mulțime de școli primare. Câtva timp, o lună ori două această clasă e mai gălăgioasă decât celelalte. Atât..

— O să vedem, — mai grăi ea, clipind din gene și intrând în clasa ei, iar eu, o luai către clasa cu gălăgia.

Ajunsa în dreptul ușii, mă oprii o clipă, ca să răsufliu. Gălăgia își ajunsese acum culmea. Nu mă puteai deosebi nimic, nimic. Totul părea un cazan ce fierbe, ori, o locomotivă pusă în mișcare. Strânsei catalogul într-o mână, iar cu cealaltă apăsaș clanta dela ușă și intrai: grav, serios și.. mănios..

Când m'au zărit, pare-că, se impietri-ră deodată, toate. Mă priviră cu ochi mari, măsurându-mă din creștet până în talpi.

Le măsurai și eu cu ochii în vremea rugăciunii. Părul fiecăreia era în neorânduială, iar ochii lor orau, ori plânșii ori speriați. Când ajunserăm la „și ne iertă nouă greșelele noastre“, toți acești ochi se încrucișară cu ai mei. Întrebându-mă:

— Oare, dumneata, o să ne ierți?

— O să vedem, — le răspundea gândul meu. Mă așezai însfârșit la catedră și măsurai spațiul dintre cei patru pereți ai clasei, admirând fărâșele de praf ce se învârtiau în dungile de rază solară din dreptul ferestrelor. Apoi, mutând catalogul dintr-o mână într-alta îmi deschisei graiul.

— V'ați purtat rău azi, fetelor! De ce v'ați purtat rău, spuneți-mi?

Răspuns mi-au dat numai piepturile, micile lor piepturi clocotitoare, umflându-se și desumflându-se. Celor din banca primă aș fi putut să le număr în dragă voce bătăile inimii.

Obobrai dela catedră și pornii de-a lungul clasei, printre bănci. La banca a

cincea mă oprii în dreptul unei fetițe ochese, cu părul dat pe frunte.

— Cine ți-a pătat hămuța cu cerneală?

— Mă rog, bombăni ea, tresărind și ridicându-se brusc, nu știu..

Eu eram convins că știe, dar, dacă ar fi spus, ar fi ieșit la iveală, că nici ea nu e tocmai eu stea în frunte. Mai întrebai pe vre-o cincisprezece: de ce li-e părul valvoiu, de ce li-e mâneca ruptă, de ce au o dungă de cretă pe obraz, de ce li-s ochii plânși? Răspunsul a fost același: câte-un „mă rog“, urmat de tăcere, de noi dungii de roșeață pe obraji și de noi umflări de piepturi.

De ași fi primit un singur răspuns, numai unul! Atunci, în câteva clipe ași fi știut totul.

Mă urcai din nou la catedră și simu-lând mâinile le mai aruncaii o privire gravă, oftând din greu.

— Fetelor, ați fost rele azi..

— Adevărat, — îmi tăia vorba una din banca primă, zgâriată pe amândouă mâinile.

— V'ați certat, așa-i?

— Certat..

— V'ați bătut?

— Bătut..

— E trist, e trist, — oftai, mișcându-mi capul în dreapta și în stânga. Ce credeți voi, cum ar trebui să fie fetele?

— Bune, — îmi răspuseră câteva glasuri din diferite bănci.

— Adevărat, bune, ca îngerii din cer. Dar fetele rele sunt diavoli, nu îngerii. Spuneți-mi, v'ar plăcea, dacă eu v'aș zice: diavoli?

O ușoară tresărire a tuturor ochilor a fost răspunsul.

— Nu v'ar plăcea, știu. Nici mie nu mi-ar plăcea.. A urma iarăși o tăcere de câteva clipe. Eu le priveam, ele mă priveau, când de, odată, cea din banca primă de adineaori își deschise iarăși graiul:

— Mă rog, să ne ierte domnul profesor. Numai acum odată..

— Să ne iertați, să ne iertați, — o acompaniară toate, în toate băncile.

— Să vă iert? Hm! Dar ce să iert? Nici nu știu măcar: ce ați făcut? Cari ați strigat mai tare? Cari v'ați bătut? Hai, spuneți-mi..

Dar nu mi-au spus. Se închiseră toate gurile, se plecară toți ochii, era o tăcere supărătoare, căreia voiam cu ori-ce preț să-i pun capăt.

— Să se ridice acelea, cari s'au certat. — le mai zisei, așa, ca într-o doară.

Ici-colo, observai o ușoară tresărire,

dar, de ridicat nu s'a ridicat nici-una.

— Să se ridice acelea, cari s'au bătut cari s'au sgâriat, cari au vărsat cerneala..

Rezultatul: aceiași ușoară tresărire, apoi, aceeași tăcere adâncă..

— Vedeți, fetelor, izbucnii însfârșit voi sunteți mai rele de cum gândiam. Să nu vă mirați, că celelalte clase își răd de voi, iar profesoarele s'au luat de un gând. Sunt nevoit să vă pedepsesc..

Vorbisem cu atâta asprime, încât toate, toate, se sperară. În toți ochii citiam întrebarea:

— Ce o să urmeze acum?

— Toate acelea cari v'ați certat, — reîncepai, cu mâna ridicată în aer. — închipuiți-vă că priniți câte trei lovitură cu noaia pe spate! Iar cele cari v'au bătut, câte cinci.. E destul de trist, că omul e nevoit să vă pedepsească așa, ca pe băieți..

Efectul a fost fulgerător. Douăsprezece fetițe își duseră instinctiv mâinile la spate. Pe obrăjorii lor era întipărită durerea mai mare, ori, mai mică, după numărul teoreticelor lovituri. Iar în clipe următoare, douăsprezece perechi de ochi se scaldau în cele mai amare lacrimi.

— Mă rog, nu eu am fost de vină, — izbucni cea cu mâinile sgâriate.

— Mă rog, mi-a sfârticat caietul.

— Mă rog..

În trei-patru minute știui totul. Apoi, urmat apoi: promisiuni solemne și noi cereri de iertare.

— Vă iert, vă iert, — le zisei, gândindu-mă la lecția zilei și deschizând catalogul.

Vă iert....



critica literara

CONSTANTIN DICULESCU:
 ALTGERMANISCHE BESTANDTEILE
 UND — DIE RUMAENISCHE KONTI-
 NUAESTSFRAGE (ESTER TEIL) —
 MAX NIEMEYER-VERLAG HALLE
 (TAALE), 1929

Este o broșură de polemică cu diverși filologi străini, între cari Skok, Zauner, Herzog, apărute, la început sub formă de articol în „Zeitschrift fuer romanische Philologie” XLIX. Apărând, cu succes, cele scrise în cartea *Die Gepiden*, d. Diculescu derivă din limba gepidă cuvintele atestate de filologii de mai sus: *stimă*, *zămăță* (umbra mortului, fantomă), *iasă*, *turci*: *nasture*; *bumb*; *ateia* (în formă: te ateiu eu pe tine: te aranjez eu pe tine); *imbrăca*: *sgudui*, *smicui* (biciui); *șmecea* = *nuia subțire*; *smete* = *verș* de bătaie; *butură* = *butuc (!)*; *butuc*: *rugure*; *grind* = *dună*; *bulz* = *deal*; *lăngan* = *tânăr bine făcut*; *cotârloiu* = *șucos*, puțoiu; *coteiu* = *câne leucș*; *colă* = *javără*; *stârnut*; *strănut*; *mârțoaie*; *murtină*; *burtă*; *burduf*; *bătcă*, *ripcă*, *bălcă*; *bătcă* = *înălțime*; *bălcă* = *deluș*; *ripcă* = *târzițe de lemn*; *ghioagă*.

D. prof. Diculescu a găsit un număr de aproape trei sute de cuvinte derivând din *gepida* veche.

Filologii cari s'au alarmat de lucrările lui Diculescu sunt adversarii continuuții Românilor în Dacia. Dealtfel, d-sa nu se bazează numai pe un imprumut de limbă foarte important ce-l avem dela gepizi, ci și pe documente istorice, pe inscripții și pe obiectele găsite din săpături. Începând din secolul al III-lea până în cel al IX-lea, gepizii au rămas în Dacia. În cartea fundamentală a d-lui Diculescu *Die Gepiden* (despre care regretăm, pentru marele public că nu există și o ediție românească), stabilește partea de influență și de raporturi avute diutre acest popor și Români. Este o revelație, că ni luminează, printr'una din minunatele descoperiri ale științei istorice și filologice, cea mai întunecată parte a istoriei noastre. Desigur că, în această privință, nu avem decât un început important, dar s'a deschis poarta asupra unei din cele mai strălucitoare enigme din istoria României.

Dacă tinerii noștri istorici n'ar fi prea ocupați pentru a stabili datele unor domni semnificanți din trecutul principatelor, dacă mulți tineri profesori de istorie n'ar perfecționa cărți de școală cari aduc veștiri mari, fără vreun efort deosebit, am avea și noi din acele falange de savanți, cari sunt o mândrie a Franței, Germaniei sau Angliei, sau Italiei: ar fi cercetat, atunci, cu toată atenția evul nostru mediu, *gepida incognita*. Nu ne-am pierde timpul asupra Duca sau Despot Vodă, — asupra cărora se poate trece ușor, — ci ne-am gândi să rezolvim marile probleme ale continuității în Dacia, ale formațiunii poporului românesc și a stabilirii epocelor de flux și reflux. De așa ceva nu se ocupă universitățile noastre, cu mărirea de profesori lefegji, foști agenți directorali sau oameni politici, pentru cari

catedra este o căpătuială și nu înaltă misiune morală și științifică.

Gepizii au fost un popor nordic, rude cu Goții, Ostro și Wisi-goți cari vorbeau o limbă sau un dialect german, aproape limba gotică.

Opuși fraților lor teribili Goții, războinici și cruzi, Gepizii erau pașnici (*quieti gens*, scrie Jordanes, faimosul istoric al Goților). Ei veneau ca muncitorii, erau luși și stăpâniți, când de Goți, când de Avari, când de Bizantini. Tot Jordanes scrie: *Nam Gepidi a Romano imperio, nisi pacem et annua sollemnia ut strenui viri, amica pactione postulaverunt*. Și Procopius în *De bello gotico*, spune de ei că nu „erau ca Longobarzii nedrepti, cerând tranșarea diferendului cu sabia, ci Gepizii cereau arbitrajul împăratului roman în diferendele lor cu imperiul”.

Nu mai așa se explică faptul că au stat aproape cinci secole în Dacia, unde, parte au fost asimilați în masele românești și parte au fost isgoniți. Când au venit Ungurii în Europa nu i-au mai găsit pe Gepizi, acum se pare că Bulgarii domniau, în primul imperiu româno-bulgar, toată Dacia, sau poate sub forma de simplă suzeranitate, căci numai așa ne explicăm primele lupte diutre Ungurii și Români în Ardeal, unde găsim șefi militari, probabil guvernatori, sau principii-voevozi. — cu nume curioase.

Gepizii au trăit în Dacia, tocmai în intervalul de formație a poporului românesc și influența lor pare să fi fost tot așa de mare ca și aceea a Geților la începuturile poporului român.

Filologul Zauner contestă d-lui Diculescu faptul că de ce numele războinice de arme nu le-am luat dela Germani, cum s'a întâmplat cu Francezii, Italianii, Spaniolii, ci numai obiectele pacifice: pastorale și de câmp.

Explicația stă tocmai în faptul că gepizii au fost un popor pacific.

D. GENERAL I. MANOLESCU publică o broșură: *Politica, Dictatura, Armata*.

La început ne dă o serie de sfaturi excelente: „O țară nu se poate întări și afirmă fără buni profesioniști în fiecare ramură de activitate, și fără o politică cinstită și ridicată deasupra intereselor personale.

Condițiunea aceasta nu o îndeplinește bine la noi nici profesionalismul, nici politica.

„Una din cauzele principale este că politica demagogică de astăzi a târât, rând pe rând, în cancanurile ei, o parte din tineret și două din instituțiile educative: școala și biserica.

„Nivelul politic românesc este atât de coborât că nici cei mai pricepuți și mai onști conducători ai partidelor — prea puțin de altfel — nu pot să reziste oportunității și demagogismului partizanilor politici.

„În astfel de scădere politică se încearcă acum coborirea în mizeria politică a întregului tineret, a justiției și a armatei.

„Un asemenea succes aparent de partid, ar putea constitui în viitor cauza principală a prăbușirii României întregite”.

D. general Manolescu — deși crede că regimul de dictatură este unul de tranziție, preferă anosta demagogiei.

Unul din cei mai străluciți publiciști francezi, *Pertinax* dela *Echo de Paris*, vorbind într'un rând de situația în Europa orientală, a afirmat cu drept cuvânt, că Polonia, Cehoslovacia datorese lui Pilsudski și Masaryk, Iugoslavia, România, Turcia și Grecia, lui Pasici, Ion I. C. Brătianu, Mustafa-Kemal și Venizelos reconstituirea și unitatea lor națională.

Desigur că orice bun Român în fața unor spectacole desgustătoare de politicianism, se înspăimântă, dar nu trebuie să uităm că poporul nostru, dotat cu atât de bun simț, va reacționa la timp, eșind din apatia în care stă în aparență.

Lecțiile trecutului ne-au învățat să fim cuminiți și să evităm transformările totale, cari aduc la decadentă și declin pe națiunile cele mai mari. Astfel, pesimismul justificat trebuie evitat și fiecare, în limitele posibilității să lucreze pentru binele și prosperitatea Patriei.

ION FOȚI

GALLIA TUDOR: „Latinia da”

(epopee)

Doamna Tudor crează o epopee a latinității, începând cu Romulus și Remus și până la moartea lui Traian, trecând și descriind perioada luptelor marelui împărat cu Dacia. D-na Tudor vrea să lucreze pe Valmichi, Homer, Virgil (de ce vrea și pe Horațiu a-l prenumăra printre autorii de epopee?) Încercarea d-sale, în primul volum, pentru a nu fi elucubrația unui maniac, conține exametre frumoși ca:

„Mama le cântă și coase cu fir răsucit
 de mătase, arul aleargă într'una, ursin-
 du-le zile frumose”.

Sunt pagini întregi de istorie romană, iar aflăm la urmă, că Decebal era creștin. Un căptan al lui Decebal se cheamă Iu, iar fata regelui dac, Dolja. Ba, mai are și un sfetnic pe care-l cheamă Bicilie.

Dacă n'am fi prea ocupați cu lucruri mai serioase, dacă viața ar fi astăzi ceea ce a fost odată, dacă d-na Gallia Tudor, cu atâtea volume, ce le citește pe contrapagina copertei ar fi avut geniu, poate că epopeia d-sale ar fi interesat pe cineva. Dar, așa cum se prezintă mai ales că lasă istoria romană în drum, și tratează lucruri prea vechi și, deci, neactuale, cu toată părerea Italianului pe care nu-l numește — dar care în dra-gostea-i pentru latinitate admite și La-

in străinătate

LITERATURA ROMÂNĂ IN ITALIA

de MARIO RUFFINI

Sub acest titlu a apărut în revista „L'Italia letteraria” — „Les Nouvelles littéraires” din Italia — următorul articol pe care îl dăm în traducere:

Luna trecută Ducele l-a primit pe prof. Claudiu Isopescu, docent de Literatura română la Universitatea din Roma, care i-a prezentat nouă lucrări de-ale sale publicate în italieneste (Alcuni documente inedite della fine del '500; Antiche attestazioni italiane della latinità dei romeni; L'Italia e le origini della nuova letteratura romana; il poeta romano Asachi a Roma; notizie intorno ai romeni nella letteratura geografica italiana del '500; La pittura sacra moldava nelle chiese di Bucovina; documenti inediti della fine del '500) și opt volume de romane, nuvele și teatru traduse sub direcția sa. Ducele s'a întreținut afabil cu Isopescu pentru activitatea sa desfășurată în favoarea apropierii culturale dintre poporul italianesc și cel românesc. Și e bine că se interesează Ducele, fiindcă literatura română, până acum cunoscută numai într'un foarte restrâns cerc de specialști, merită să fie cunoscută și în Italia cu atât mai mult cu cât românii, mândri de descendența lor, o recunosc ca mamă pe Roma eternă și ca tată spiritual pe împăratul Traian.

Opt volume traduse, opt juvaeruri. Trei dintre ele — *Năpasta*, *O scrisoare pierdută*, *Divorțul* — ne familiarizează cu arta lui *Ion Luca Caragiale*, stea luminoasă a olimpului literar românesc din a doua jumătate a secolului XIX, frumoasă figură de autentic umorist, pe care mi-l închipuiesc că a trăit totdeauna gata să asculte, să observe și să adnoteze evenimentele, lucrurile și persoanele. Humorul lui e sănătos, nu lasă nimic amar în gură și este, s'ar putea zice, integral.

Puternica artă a lui *Liviu Rebreanu* ne

Iliada d-nei Tudor — pe noi ne conțamnă la indiferență.

Poezia, ca și arta în genere, prezintă o prăpastie pentru amatori. Nu admite de cât slujitori, cari închină din naștere, viața lor și talentul lor pe altarul Muzelor. Cei ce încearcă sau se străduiesc, ori cât de onorabile ar fi încercările rămân în afară de templu, printre curioși și nechemati. Este o lege fatală care nu iartă și nu exceptează pe nimeni.

ION FOTI

este desvelită de romanul *Servilia*, care e una din părțile capodoperii sale *Adam și Eva*, roman poliedric, a cărui traducere în italieneste n'ar fi rău s'o vedem întreagă. E un mistic al realismului. Rebreanu, dacă e un eficace și incomparabil pictor de lucru, de ambianțe, și de persoane, n'are măsură în povestire, și are o oarecare brutalitate în expresii. E însă, desigur, cel mai cetit dintre autori români.

Ion Agârbiceanu, frumoasă figură de preot catolic de rit bizantin e mai mult decât realist, e un poet. Nuvelele sale — culese în cartea *Două iubiri* — ne destăinuiesc un suflet de poet care simte profund lucrurile văzute și le descrie într'un cânt care se revarsă din plinătatea inimii. Artă lui Agârbiceanu e plină de umanitate: el vede totul cu sufletul, nu cu creierul. Patria pentru el, nu e un simbol gol, abstract o simte cum ar simți-o un țărân de al nostru pe punctul de a emigra în locuri de părtate, vie în toate satele sale, în câmpuri în sborul paserilor, în clopoșirea bisericilor. Dacă ar trebui să fac o asemănare, aș compara arta lui Agârbiceanu cu cea a unor nuvele de ale lui Neri Tanfuciu.

Demetriu Pătrășcanu, în arta sa țărănească înveșmântată în cerebralism, ne revelează o ironie deosebită de a noastră, golase și tăctoare, care compătimeste și iartă păcatul, dar care dela început neagă posibilitatea rescumpărării păcătosului. Personagiile nuvelor sale (titlul volumului, după cea dintâi, e *Doamna Cuparencu*) se revelează toate fiice spirituale ale aceluiaș tată, victime toate ale lipsei de echilibru care e legea și armonia eternă a vieții.

Ioan Alex. Brătescu-Voinești, scriitor foarte puțin cunoscut până acum în Italia, e unul dintre cei mai buni prozatori români, comparabil cu Verga al nostru. Are într'adevăr conștiința scriitorului; posedă adevărata stofă a povestitorului, care fără artificii sau nebulozități, numai cu ritmul subiectului și cu dispoziția materialului, crează atmosfera unei întregi lumi spirituale și știe să mențină palpitantă atenția cetitorului. Între scriitorii români moderni e cel mai iubit. Ni se înfățișează cu traducerea capodoperii sale — *Niculăița Minciună*. — Cunoaște perfect arta de a povesti: cu simplitate, claritate și ingenuitate.

Am lăsat la urmă cartea lui Camil Petrescu — *Nebuia lui Andrea Pietraru*. Acest scriitor tânăr (are 35 de ani), e fără

îndoială unul dintre cei mai buni scriitori dramatici din România contemporană. În drama sa, masivă construită minunată iutuiție psihologică, a științelor rezolvă admirabil, cu o concepție înțelegătoare, un interesant conflict social în România, unde până acum câteva decenii existau decât nobili și țărani Dialogul și nervos reamintește pe acela al François de Curel.

Toate aceste traduceri au prefetele de prof. Isopescu, de Augusto G. cunoscut pentru poeziile și romanele de prof. Bertoni dela Universitatea Roma și director la *Archivum Romanum* de Umberto B. scottini, director la *Giornali di politica e letteratura* și autorul două volume asupra *Sufletului corsic*.

EPIGRAME

D-lui prof. Tzigara-Samureșu
a căruia populară barbă a trecut
să și-o sacrifice în urma
operatîi la Berlin.

Dar să n-o spunem cu venin?:
Noi ne bărbierim pe-aici,
Acas' cu lamă, ori cu brici
Cu câtă trudă și cât chin!
Și el se rade... la Berlin.

Poetului Bacovia,
autorul volumului „Plumb”

L-am face-o mare nedreptate
Că-s clar ca oul lui Colum:
Volumul lui turnat în Plumb
Cum să nu aibă... greutate?

N. CREVED

Lui T. MAINESCU, autorul
volumului de versuri „O
tura de parfum”.

Cu volumul ce l-ai tipărit acum
Ești de-o sgârceanie fără precedent
Ai pus în el „picătura de
PARFUM”
Și nici o „picătură de ... TALEN”

Lui ION MINULESCU,
autorul volumului apărut
rând „Cetiți-je noaptea”.

Ideia Dumitale e — maeștre —
Cum nici că s'ar putea mai... fișă
Ca să pretinzi fapturilor terestre
Atâtea nopți de chin și insomnie.
AUREL CHIRESCU

T e a t r u

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL NAȚIONAL

LITAREA, de Pierre Frondaie

Se pare că în sfârșit, pentru câteva timp vom avea o stabilizare a afișelor. Este, trebuie mărturisit, un record. Dela începutul stagiunii și până săptămâna trecută eu două trei excepții, am asistat la un adevărat tobogan al pieselor. Cu opriri și poteneli alunecau în tragica indiferență a publicului piese, care îmbogățiseră multe teatre din apus și desfășuraseră mii de spectatori.

Directorii de teatru năuciseră și unii deveniseră atât de superstițioși și înfri-



VICTOR EFTIMIU

coșuți că umblau pe la cărturărese... Nu-i de răs!

Cauza atâtor surprize nu-i atât de ușor de descifrat, deși o linie generală tot s'ar putea desprinde în preferințele publicului, dacă am ține seamă de piesele care au avut succes, anul acesta și chiar în cel trecut, am observa că: spectaculosul, melodrama și comedia bufa, sunt pe placul spectatorilor noștri. Excepții au fost, nu-i de tăgăduit, dar ele nu contrazic concluzia de mai sus.

D. Eftimiu, a cărui precepere în conducerea teatrului Național n'a fost demeritată, a înțeles că fără piese de succes, indiferent de calitatea lor, nu se poate oleri și celor puțini, lucrările merituose, din repertoriul străin și român, sortite să fie apreciate numai de cei cu preocupări de artă și literatură. După minunata „Cosi u, se vi pare” a lui Pirandello, discutată, lăudată și comentată, dar nu ședea marele public, a dat „Litarea” de Pierre Frondaie. Cu subiect complicat, tratat cu meșteșug, după formulele consacrate, piesa trăiește prin interpretare și montare. Cei cu gusturi rafinate, ridică nasul în sus, strâmbă gura ironic, urmăresc superiori

și încruntaji desfășurarea acțiunii, dar nu pot ceda curiozității să vadă „ce urmează”

La sfârșit injură pe autor și o recomandă cunoștințelor ca interesantă. Esteții sunt binevoitori cu prietenii; dar indirect și cu casa teatrului! Cucoanele când m'ostează, admiră toaletele, pe Bulfinski, care le dă fiori, pe Băltăteanu care-i mereu euceritor și fredonează discret „Lady Divine” cântată de muzica depe scenă. A doua zi încep să aibă păreri: Trebuie să vezi piesa — are Agepsina Eftimiu niște toalete!

Așa se asigură succesul și reprezenta-



N. BALTĂTEANU

rea piesei următoare „Citta morta” a lui D'Annunzio.

Studio Teatrului Național

LOCȚIITORUL, de C. Martin

Cu reprezentarea LOCȚIITORUL-UI de J. C. Martin la studio, d. Eftimiu a pus anexa Teatrului Național pe făgașu-i firesc. A făcut publicului cunoscută o piesă interesantă și-a consacrat un talent. Cu scări firești unui debut, piesa conține foarte multe lucruri bune și actul I a mulțumit pe cei mai dificili. Succesul pe care îl obțin comediele care satirizează laturile criticabile ale societății și administrației noastre, poate constitui o indicație pentru mulți începători.

Dacă timpul ar fi îngăduit directorului de scenă mai multe repetiții fără îndoială că s'ar fi asigurat o interpretare mai omogenă și un succes mai mare.

TEATRUL VENTURA

ȘOARECE DE BISERICA, de F. Laszlo

Noroc se pare că a avut și Teatrul M. Ventura cu „Șoarecele de biserică”, care la premieră a avut un succes din cele mai mari. Dacă s'ar menține și în serile următoare s'ar dovedi că publicul nostru nu-i deloc pretentios și că „cei mai dificili spectatori din Europa” cum îi botezase de disperare un director de teatru, n'au depășit încă stadiul general al culturii primare. Am spus general, pentru că pretutindeni sunt acciași spectatori, cu aceleași puțin complicate criterii estetice.

Sunt piese care nu pot fi comentate fiindcă în afară de subiect, meșteșugit tra-

tat și câteva glume reușite, nu cuprind nimic ce ar putea să nască controverse. Te-au amuzat? Sunt bune. Te-au plăti-



LENY CALLER

sit? Sunt execrabile. În bună parte chestie de digestie.

Dacă nu se poate vorbi de text, se pot face însă comentarii asupra interpretărilor. D-ra Leny Caller a avut atâta succes că a indispus și pe cei care pierduseră prilejul de a fi gentili cu laudele lor, deacuma inutile. D. Bulfinsky a dat concurs gene-

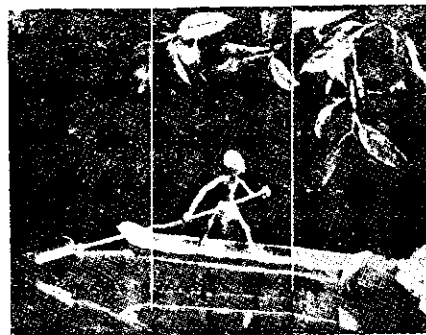


R. BULFINSCHI

ros primei interprete, alături de d-na Mohor care a fost frumoasă și elegantă.

Este tot ce se poate scrie despre aceste piese.

ION FLOROIU



UȘA ȘI-CIȘA...

GANDIREA în numărul din urmă a scris următoarele :

„UNIVERSUL LITERAR, adaosul săptămânal al celui mai vechiu și mai răspândit cotidian românesc, a trecut în ultimii ani printr-o serie de transformări.

Aș zice fericite, într-un câțiva ani era o bună intenție de a ridica această publicație de la nivelul de suburbie, la un nivel literar. Transformările succesive au fost însă neisbutite în realizare. Pricina stă în persoana directorilor aleși și concediați pe rând. Cel dintâiu a fost d. N. Iorga : dar domnul N. Iorga, cu toată pasiunea ferbinte pe care o păstrează perpetuu literaturii, nu mai avea timpul necesar unei migale redacționale. Directoratul său n'a însemnat un salt decât prin contribuția scrisului personal : restul revistei rămăsese inform și neorientat. A urmat la conducere d. Perpessicius, literat fin, de gust eclectic, care însă înțelegea să facă din revistă un organ cu caracter mai mult modernist, ceea ce era rostul unei publicații de avangardă, iar nu al *Universului Literar*. Nici d. Camil Petrescu, succesorul său, n'a fost mai norocos prin tendința de a-l transforma într-un cenzuric iovinescian.

Universul Literar, pentru a îndeplini un rol efectiv, în mișcarea curentă, trebuia să fie eclectic în alegerea materialului, obiectiv în informație și imparțial în critica valorilor : firește, păstrând linia generală, indicatoare, ce rezultă din caracterul dominant ale sufletului românesc. E ceea ce se pare că a voit editorul, constrâns să provoace atâtea transformări într-un scurt interval de timp. Astăzi, judecând după iscălitura care stăruie regulat la cronica revistei, conducerea pare incredințată eminentului ziarist d. Bartolomeu Ceacopide, intelectual de bun simț literar și de vibrație pasiune pentru frumos. D. Ceacopide a înțeles să cultive mai departe ceea ce introdusese bun d. Camil Petrescu : regula de a înfățișa în fiecare număr un portret și o biografie a marilor personalități din trecutul culturii românești. Lucru considerabil de util, care actualizează programatic pentru generația prezentă marile noastre tradiții culturale. Cronica e amabilă, de un gust care, neambizionând să fie excentric, știe să rămână normal.

Tineretul începător în versuri își are o pagină supravegheată atent, care poate deveni o pepinieră de noi poeți. E, de altfel, singura revistă care cultivă versul începător, expluzat cu o timpă dușmănică de la *Adevărul Literar*, unde singurul poet admis (după o matură cugetare) e d-ra Otilia Cazimir, scriitoare de talent, fără îndoială. Dar pentru a adânci mai mult rolul de inițiere literară și de formare a gustului, redacția *Universului Literar* ar trebui, poate, să prezinte cititorilor, programatic, contribuția în articole, nuvele și poezii, a tuturor condeilor de azi ce se încadrează în caracterul general al revistei. Cu această corectură, ușor de practicat, săptămânalul literar al *Universului* și-ar desăvârși, cred, menirea de inițiator

atât de necesar la intersecția marelui public cu mișcarea culturală”.

Mulțumim d-lui Nichifor Crainic pentru această notiță.

Asem de făcut însă o mică rectificare : conducerea Universului Literar o are d. Ștefan Brăiloiu, căruia i se cuvin toate cuvintele bune pentru felul cum stăruie să fie alcătuit Universul literar.

Ziaristul B. Ceacopide e actual la Universul literar, tocmai fiindcă îndrumarea revistei corespunde pasiunii lui literare. Cât despre îndemnul programatic, pe care ni-l dă d. Crainic, îl rugăm să aștepte, că aici nu s-a pus opreliște, — nici unuia dintre acei, cari cugetă și scriu în cadrul ideologiei noastre

Unora ne-am adresat, pe alții îi așteptăm, depildă pe unii dela Gândirea.

B. C.

AUGUSTO GARSIA este numele unuia dintre puternicii reprezentanți ai scrisului italian actual. Iată ceva din bibliografia operelor sale (după „Curentul”) : *Aacviterna* (tragedie) ; *Il Magnifico e la Rinascita* (critică) ; *Le strade cieche* ; *Il dono* (roman) ; *Opposte voci* ; *Voci del mio silenzio* (versuri).

Faptul pentru care face această notiță este numirea d-sale în calitate de conferențiar de limba italiană la facultatea de litere din Iași. E o numire de pe urma căreia nu vom putea decât folosi. Cunoașterea limbii lui Dante este un izvor nesecat de ridicare sufletească pe aripile celei mai înalte poezii. Cu atât mai mult, când, la această cunoaștere, vom ajunge prin îndrumările unuia dintre cei mai puternicii reprezentanți ai ultimei etape sub care ni se prezintă această poezie.

Păcatul e altul : că, din liceu, această limbă a fost așa de dureros aruncată.

Că ACTUALITATEA se cere cunoscută nu poate constitui, în nici un caz, un rău. Tineretele publicațiilor literare închinată diferiților reprezentanți ai acesteia constituie o dovadă. Încercăm să vedem în aceste gesturi mai mult decât entuziasmul, orientarea sau numai interesul personal. Ele pot constitui uneori numai niste avansuri acordate celor vizați, niste încercări în sensul înscrierii lor cu deasupra paginilor istoriei literare. Ținem să subliniem un singur fapt : trecute printr-un rigoros control, ele pot constitui, de cele mai multe ori, o faptă rea, o tentativă vinovată de înselare a publicului puțin orientat. Si-anoii : să nu-mi fie îngăduit să văd în ele și o sfruntată încercare de perdutură a unui trecut atât de bogat, variat și prețios ?

O EDITURĂ care merită întreaga sollicitudine a publicului cetitor este — fără îndoială „Cultura românească” — despre unele dintre tipăriturile căreia au avut dese prilejuri să vorbim. Sublinierea activității ei e cu atât mai necesară, cu cât, în timp ce atâtea altele servesc cartea românească în silă — „Cultura românească” (la fel cu celelalte două : „Cartea românească” și „Nationala” Ciornei) îi arată toată sollicitudinea, editând lunar serii diferite de cele mai variate. Iată câteva din ultimele tipărituri ale acesteia : pedagogice : Dr. Decroly și D-ra Monchamp :

Inițiere în activitatea intelectuală și metrică prin jocuri educative pentru copii și uceregulați — trad. de Sevasta Dumitriu ; Dr. Traian Topciu : *Memorator al tuturor verbelor germane* :

Literare : Th. Speranția : *Anecdote* (post precedate de un articol al lui A. Vlahuță) ; A. Mândru : *Floarea Tibrului* (poem în 15 cânturi) ; A. Cehov — *Gurufemei* — nuvele traduse de L. Rebreanu

Diverse : Gabrielle Tăslănuș — *Carte de bucate*. Buc. 1950.

Fiește că asupra unora dintre aceste cărți vom reveni.

„BULETINUL CĂRȚII ROMÂNEȘTE” pe 1 Ianuarie ne anunță următoarele noi cărți, în curs de apariție : Otilia Cazimir : *Licurci* ; G. Ibrăileanu : *Studii literare* ; C. Marino-Moseu : *Făclie în noapte* ; Ioan Marin Sadoveanu : *În dumbrăvile tăcerii* ; Adrian Maniu : *Jupânul care făcea aur* etc.

DOUA VEȘTI : „Viața românească” e fi pe cale să părăsească Iași, orașul marilor tradiții culturale — lucru pe care l-au făcut cândva și „Convorbiri-Literare”, iar „Ramuri-le” dela Craiova și-a mai făcut apariția. Două știri care echivalează cu două atentate la viața sufletească a provinciei, și așa atât de monotone și de amărâta. Și noi cari ne mândrim cu cele două orașe culturale ale vechiului regat ! Iată de ce veștile ne rănesc atât de adânc.

LITERATURA PENTRU COPII s'a îmbogățit în ultimul timp cu următoarele volume : Creangă L. *Margareta* ; D. viața copiilor : N. Bălăceanu : *Pășania* ; Sandu : *Buruiană* ; G. Zaharia : *Istoria veselă și triste* ; Mercanu D. *Constantin Negulătorul de povești* ; I. Pas : *Nicușor Schmidt Ferdinand* ; *Din viața păsărilor* ; localizare de B. B. ; *Unchiul Răcă* ; *Albumul copiilor* ; Idem : *Mușunache face colul lumii*.

Știrea nu poate decât să ne bucură. Chestiunea e : cum vom face pe copii să citească această părintească ofrandă ?

PRIMAVARA LITERARĂ se pare că — anul acesta — a început prea de timpuriu. Ea se anunță prin cele câteva reviste păruite și prin — mai ales — atâtea altele care le vor urma. O spunem dela început e o muncă deadreptul zadarnică de pe urma căreia nu rămân decât eforturile lăudabile ale unui tineret care ținea să mănuiască un condeiu cu subtilitățile cărții nu vor fi avut nici timpul material, nici fericitul prilej să se deprindă. Și totuși acești începători cari — de ani de zile — au rămas în această modestă situație de începători, cari semnează mereu cu nume egal de necunoscute și sunt cam aceiași în mai toate efemeridele — au ceva bun în ei : această goană după ideal, după frumos care — oricât de realcitrantă ar fi — ne împinge să-i admirăm. Fiește că i-am dori adunați : ar da toți o bună publicație a tineretului, cu colaboratori mai mulți, mai variați, cu materie mai selectă și cu apariție mai puțin supusă capriciilor. Un singur lucru : în acest caz nu se vor mai putea intitula nici directorii nici redactorii.

Se va gândi cineva la acest lucru ?

P. I. P.

Literara

oseama de cuvinte

Doamna de Sévigné dădu într-o zi o reprezentare la castelul său; cu piesa „Desertorul” de Sedaine, jucată de tineri din nobleșea acelor vremuri.

La serbare îngădui să ia parte și locuitorii satului.

După reprezentare, o delegație de săteni se prezentă majordomului castelului, cu rugămintea de a fi prezentați nobililor invitați și gazdei. D-na de Sévigné, foarte populară, dădu ordin să fie primiți.

— Ce doriți, oameni buni?

— Iată ce e, doamnă contesă: am venit să ne luăm bacșișul! răspunse șeful delegației.

— Ce bacșiș? P... Nu vă înțeleg de loc... Ce ați făcut ca să-l meritați?

— Ei... noi ne-am făcut datorica stând până la sfârșitul reprezentației pentru a vă fi pe plac! răspunse omul naiv.

Din acea zi tribuna populară fu dărâmată și la celelalte reprezentații sătenii nu mai fură invitați să mai ia parte la castel.

D-na de Sévigné avu onoarea de a dansa, la curte, la un bal, cu tânărul rege Ludovic al XIV-lea.

Transportată de această cinste, spuse oăruului ei Bussy, revenind la loc:

— Te încredințez că regele are mari calități. Cred că va întuneca gloria predecesorilor săi!

Un provincial, care se întorcea dela Paris fu întrebat de concetățenii săi, la cătenea:

— Ai văzut pe marele nostru artist Talma?

— Da! răspunse el strâmbându-se.

— Ei, cum l-ai găsit?

— Foarte comun!

— În ce rol l-ai văzut jucând? În Mauius?

— Nu, l-am văzut în trăsură!

În ultima călătorie ce o făcu Voltaire la Paris, unde muri în anul 1778, Mercier se duse să vadă pe marele filozof imediat ce auzi că sosi în Paris.

— Maestre, ați întrecut pe contemporanii d-noastră în toate domeniile științei și ați mai întrecut și pe Fontenelle în arta de a trăi mult.

— Ah! scumpe domnule Mercier, Fontenelle era normand, el a minșit natura, căci știm cu toții cât sunt de mincinoși normanzii!

Frederic al II-lea fiind înconjurat într-o zi numai de oameni spirituali îi întrebă:

— Ce ați face do. dacă ați fi regele Prusiei?

Fiecare se grăbi să dea un răspuns spiritual și măgulitor:

Veni și rândul marchizului d'Argens să răspundă.

— Eu, Majestate, să fiu sincer! În locul do. ați vinde Prusia și ați veni să cheltuiți banii la Paris.

bazar

PSITTACOSIS FACE NOI VICTIME

Psittacosis, sau boala papagalilor, a făcut zilele trecute o nouă victimă în persoana d-rului William R. Stokes, din Baltimore care începuse cercetări pentru izolarea bacilului acestei noi maladii.

D-rul Stokes a fost picnit de această stranie boală cu multe zile mai înainte.

În credința că-și va salva viața, d-rul Stokes și-a făcut o injecție cu un ser compus din sângele victimelor acestei boli cari se însănătoșiseră.

Se credea că sângele celor cari s'au vindecat de febra papagalilor sunt imuni.

D-rul Stokes este a optsprezecea persoană din Statele Unite care moare din pricina acestei misterioase maladii.

O HECATOMBA DE CAINI

O americană din Chicago d-na Irene Castle Mc. Laughlin a avut zilele acestea cea mai mare durere din viața ei. Fiind o iubitoare de animale, era în fruntea organizațiilor pentru protecția necuvântătoarelor. Zilele trecute a asistat neputincioasă cum a luat foc azilul de câini găsiți pe care-l întenciasă, cu care prilej au ars 90 de câini, fiind salvați numai 55.

ANIVERSAREA LUI EDISON

Marele inventator Thomas A. Edison și-a serbat zilele acestea 85 de ani de existență. Cu acest prilej savantul a ținut o interesantă cuvântare. Între altele, Edison a spus, că americanii n'au alt lucru mai bun de făcut decât să dea mai multă atenție inginerilor decât politicianilor.

Până de curând, spunea Edison, „m'am simșit ca un om de 50 ani. Acum au început să mă scăde niște microbi”. El a adăgata că nu va face experiențe cu „mașina lui internă”, până nu împlinește 85 de ani.

La aniversarea lui Edison care a avut loc la Fort Myers, în Florida, au asistat, pe lângă soția inventatorului, care e paralică, d-na și d-nul Ford.

HOȘII DE AVIOANE

Dsvoltarea uriașe pe care a luat-o industria aeroplanelor în America e însoțită și de apariția unui nou tip de hoști—hoșii de aeroplane. Dintr'un ziar american aflăm că niște bandiți au pătruns acum câteva nopți într'un hangar al aerodromului companiei Air Expres, s'au ureat într'un avion cu care au părăsit imediat hangarul. Furtul n'a fost descoperit decât a doua zi dimineața, când au venit funcționarii aeroportului.

Hoști n'au lăsat nici o urmă. Poliția din Ohio a comunicat la Radio numărul sub care era înscris avionul furat.

Acesta este al doilea avion care a fost furat în ultima vreme în Statele Unite. Acum o lună aceeași bandiți probabil au mai furat un avion din aerodromul dela Kansas City.

caricatura zilei

EXPLICAȚIE



— Vezi tu aia mare de sus, deasupra — aștia, — alia... Ei bine aceia se numește, cum îi zice... în sfârșit... care va să zică... asta !...

MOTIV



— Să nu mă crezi atât de tâmpită ca să te pălmuese eu...
Te voi da pe mâna lui tată-tău.

REMEDIU NEAȘTEPTAT



— Doctorul i-a prescris să ia picături de fier...
— Și i-a mers bine.
— Da! dar i-a răsărit peste tot cuie...

(Dimanche illustrée)

DIN VREMEA LUI CARAGEA

de IOAN GHICA

CIUMA LUI CARAGEA

A fost în multe rânduri ciomă în țară, dar analele României nu pomenesc de o boală mai grozavă decât *Ciuma lui Caragea*! Niciodată acest flagel n'a făcut atâtea victime! A murit până la 300 de oameni pe zi, și se crede că numărul morților în toată țara a fost mai mare de 90 mii. Contagiunea era așa de primejdioasă, încât cel mai mic contact cu o casă molipsită ducea moartea într-o familie întregă, și violența era așa de mare, încât un om lovit de ciumă era un om mort.

Spania intrase în toate inimile și făcuse să dispară orice simțământ de iubire și de devotament. Muma își părăsia copiii și bărbatul soția pe mâinile ciocilor, niște oameni fără cuget și fără frică de Dumnezeu. Toți bețivi, toți destrămații își ațărnuau un șervet roșu de gât, se urcau într-un car cu boi și porniau pe hojje din casă în casă, din curte în curte. Ei se introduceau ziua și noaptea prin locuințele oamenilor și puneau mâna pe ce găseau: luau bani, argintării, ceasornice, scule, șaluri, etc., fără ca nimeni să îndrăznească a li se împotrivi. Fugia lumea de dânșii ca de moarte, căci ei luau pe bolnavi sau pe morți în spumare, îi trântiau în car clac peste grămadă, și porniau cu carul plin spre Dudești sau spre Cioplea, unde erau ordiile ciumașilor. Se încrețea carnea pe trup, auzindu-se grozăviile și cruzimile făcute de acești tâlhari asupra bieților creștini căzuți în ghiarele lor.

Rare ori bolnavul ajungea cu viața la câmpul ciumașilor. De multe ori o măciucă peste cap făcea într-o clipă ceace era să facă boala în două, trei zile... Și poate că acei uciași astfel erau mai puțin de plâns, căci mai mult erau de jale acei aruncați vii în câmp, fără așternut și fără acoperământ, pe pamântul ud și înghețat. Cale de jumătate de ceas se auziau și petele și vaețele nenorociților din câmpul Dudeștilor...

În urma mai multor scene oribile, nemcinoase și bestiale petrecute la ordie, unde, unul din acești mizerabili fusese rupt cu dinții de un tânăr care apăra cinstea soției sale, lovită de ciumă chiar în ziua nunții, și în urma revoltei ciumașilor, cari au sărit cu parul și au omorât zecă ciocli, autoritatea în sfârșit a luat măsură de a organiza un fel de serviciu sanitar. Ea înființase câțiva vătășei, însărcinați de a întovărăși pe ciocli din casă în casă, și acești a strigau dela poartă: „Sănătoși copii!” Unul din ei într-un raport către șeful său, zicea:

„Azi am adunat 15 morți, dar n'am putut îngropa decât 14, fiindcă unul a fugit și nu l'am putut prinde!”

D'asupra orașului se ridica un fum galben și acru, fumul bălăgarului care ardea în curțile boierești, și orașul răsuna de urlatul jalnic al câinilor rămași fără stăpân.

La fiecare poartă era câte o șandramă, un fel de ghereță, în care se adăpostea câte un servitor, pus acolo *pazarghidan* (comisionar pentru târgurile de pâine, de carne și de zarzavuri). N'nic nu intra în curte decât după ce se purifica la fum și trecea prin hârdăul cu apă sau prin strachina cu oțet.

Cioclii, când treceau pe lângă o casă

bogată, nu lipsiau de a arunca zdrențe rupte dela ciumași, ca să răspândească contagiunea. Ei nu se temeau de molipsirea boalei, căci mai toți erau dintre acei cari zăcuseră de câte două, trei ori de aceea grozavă epidemie. Ciuma, ca toate boalele mortale și lipicioase, ca vărsatul, ca tifosul, ca lingoarea neagră, foarte periculoasă întâia oară, devine puțin violentă la acei cari au mai fost loviți de ea.

Jafurile și tâlhăriile oamenilor, direct sau indirect prepuși la serviciul ciumașilor, au fost nepomenite. Multe averi și case mari sau ridicate în București după ciuma lui Caragea din secolele și banii bieților bolnavi.

După un an, cam pe la Decembrie, boala a început a se domoli și lumea s'a reatunat încetul cu încetul în oraș. Acei cari se regăseau se îmbrățișau, dădeau o lacrimă celor pierduți pe câmpia dela Dudești și porniau cu viața înaintea, uitând suferințele și însetați de plăceri.

DUPA CIUMA LUI CARAGEA.
NUNȚILE BATRANEȘTI

Totdeauna după o epidemie, ca și după un război. Omenirea caută a-și recăpata nivelul: în aparență viața devine mai lesne, averile flăcăilor și zestrele fetelor sporesc prin moșteniri și prin moartea fraților și a surorilor cu cari ar fi avut să împartă averea părintească, dacă ar fi trăit și ei. Când este o mortalitate mare, poporul zice că se *ieftenește pâinea*, și a această credință avea pe atunci oarecare temei, căci țara fiind pe atunci lipsită de export, grâul nu avea altă căutare decât pentru consumația interioară. Și în asemenea împrejurări, căsătoriile trebuiau să devie numeroase, cu atât mai mult numeroase, cu cât răul a secerat mai multe liințe. Deci, îndată după încetarea boalei, lumea s'a pornit pe nunți.

Pe atunci nunta nu vrea să zică un petec de hârtie velină, tipărită frumos la Sococ sau la Weiss din partea d-lui X sau a d-nei Z, anunțând celebrarea cununiiilor fiului sau fiicei lor în ziua cutare, la biserică Sărăndar sau la Domnița Balașa, și-apoi... pe ușă afară! — Pe atunci nunta era dandana mare!

Mai întâi pețitorii și colăcerii cu aldamăș; după ei logodnă cu arhieru, cu diaconi, cu preoți, cu cântăreți, cu lăutari și cu ziafeti toată noaptea până la luccafărul de zi. Cu câteva zile înainte de nunta, dacă mirele și mireasa erau de neam de boier, se făcea *cherofilma* (sărutare de mână) la curte, unde tinerii cu toate rudele lor erau duși cu alaiu, spre a săruta mâna lui Vodă și a Doamnei, cerându-le binecuvântare.

Când se apropia ziua nunții, mahalaua se împodobia cu brazi dela casa ginerelei până la casa miresei. În ajunul nunții, cam după amiază, porniau *călnunăresele*, tot cucoane alese dintre rudele cele mai frumoase ale ginerelei, în trăsuri înhamate cu armăsari de preț. Întâia călnunăreasă intră la mireasă purtând o căție de argint cu flori suflate în aur, din care ieșea fum de udagaci¹⁾ și de curse²⁾; ea mai purta și o stropitoare, din care arunca apă de trandafir, semnul curățeniei, și ură miresei să fie totdeauna spălată și parfumată. O a doua călnunăreasă ducea pe tava de argint florile cu cari se împodo-

biau cununile. A treia călnunăreasă aducea o tavă cu peteală, semnul bogăției. Ven au în urmă celelalte călnunărese cu zecă, douăsprezece tave încărcate cu tot felul de daruri: șaluri, giuvaere, stobescumpe, bani, cofeturi, etc. Multime de fete înconjurau pe mireasă și lăutarii ziceau din vioare și din gură cântecul veclit:

*Astăzi cu fetele
Măine cu nevestele...*

După ce fetele deschideau boccelele și admirau darurile, ele tabărau pe tavele cu peteală și pe flori; unele înpletiau cununile; crucea întreaga pentru ginere și crucea jumătate pentru mireasă. Celelalte desfășurau jurubițele de peteală, le depănuș și făceau o nrzeală lungă de trei copii, podoaba miresei, un rău de aur în care se putea ascunde copila logodită din cap până în picioare. Din vreme în vreme fetele trăgeau cu coada ochiului și aruncau flori sau noduri de peteală în partea flăcăilor; aceștia le ridicau și le aminau de fersenele³⁾; pe când fetele, ca unele ce împărțiau, își făceau și ele parte, agățându-și la piept, în dreptul inimii, snopuri de peteală.

După clacă se puneau cu toți la jocurile de-a înclac învârtegus, de-a baba mija, de-a cărpa, și acestea se încheiau într-o hora mare. Astfel mireasa își lua ziua bună dela fete și surate; iar bătrânii și babele, borbații și nevestele petreceau toată noaptea la ziafeti pe bere și pe mănăcară, în sunetul necurmat al lăutarilor.

Dar a doua zi mai cu seamă era ce era! Nunta începea chiar din zori; nuntașii nu mai ostentau într-una dela casa ginerelei la casa miresei. Cununia se celebra la amiază la biserică enorică, de unde apoi mireasa nu se mai întorcea la câminul părintesc. Ea, împreună cu mirele, se puneau în trăsura cu cei cari purtau gevelele, și luau la trăsura lumânările aprinse, înfipite într-o pâine. Iar dacă cununia era a se face acasă la ginere, una din rudele cele mai deaproape ale acesteia, mama, sora, sau mătușa, pleca de lun pe mireasa și o aducea acasă la mirele ei cu așternut, cu zestre cu tot. Trăsura era înconjurată de toți flăcăii, rude și amici ai ginerelei, cari încurau caii lor, aducând știre că sosește mireasa.

Momentul despărțeniei de părinți era solemn pentru mireasă, însă ea, când pășea pragul case, părintești, trebuia să tragă din picior pentru ea să se mărite și celelalte fete. Obiceiul cerea ca să o podidească plânsul în acel moment, și lăutarii cântau:

*Taci, mireasă, nu mai plânge,
Că la mă-ta mi te-oi duce
Când o face plopul pere
Și răchita vișinele... etc.*

După cununie, masă mare cu zahari-

¹⁾ sau *odagaci*: „lemn închis, cu liire alb-galbuli, dar și impregnat de rășină” (Săineanu *Infl. orient.*).

²⁾ pastă care miroase frumos, când arde (idem).

³⁾ haină cusută cu fir.

⁴⁾ batistă de borangie fin, înfiorată; se purta la nunți.

carti redactate in extrase

LES CONFESSIONS DE DAN YACK

(continuare)

de BLAISE CENDRARS

RULOU L CINCI

Poftim, Domnișoară, iată încă un caiet de-al Mireille-ii, l-am găsit azi în sălășorul ei de machiaj, într'un buzunar ascuns unde Mireille își ascundea comorile sale: contractul nostru de căsătorie, permisul de a conduce, carta postală ilustrată înfățișând pe sfânta Thérèse de Lisieux cu brațele pline de roze, programul ei la cinema, o potcoavă, un cui m.c., un cui mare un trifoi cu patru foi, fotografia mamei mele pe care i-o dădusem, un medalion gol, o cutie de baterie goală, un carnet de cecuri de care eu s'au servit. Mai este încă un bilet de o franc pe care Mireille scrisese: "Papa mi l'a înapoiat în ziua de 8 Iulie 1914".

Mireille se temea întotdeauna să nu-mi lipsească de parale, iată de ce hotărâsem să se facă acest carnet pe numele ei și să deschisese un cont personal la banca mea. Mireille nu se atinsese niciodată de acești bani. Ea n'avea nici o nevoie. Nu-i plăcea să cheltuiască. Nu era mine care cumpăram pentru ea automobile, rochii și toate bijuteriile la modă. Dar ei nu-i plăceau bijuteriile; ea mama, ea iubea florile numai. Nu-i voi cumpărat niciodată în deajuns!

Precum nu s'au servit de carnetul ei de cecuri, nu a întrebuitat nici permisul ei de a conduce. Și cu toate acestea îi plăceau automobilele. Cu mine învățase ea să prețuiască automobilele de mare sport. Eu nu știu despre existența lor și nici că se putea face câte 140 kilometri pe oră. Prefera însă taximetrele. La început se lăsa condusă la rezezeală pentru că mă iubea și pentru că mie îmi place să merg în taxi; dar nu-i era îndemână în trăsurile mecanice? Aștepta. Avea palpitații. Oda la chiar o criză de lacrimi. Am fost nevoi să opresc. Credeam că este din emoția vitezei, dar într'o zi leșină lângă mine. Eu voiam să-i cumpăr un aeroplan, să ducă la doctor.

Ce nenorocire! Se pare că ar fi fost condamnată.

Mi se vorbea de o leziune la inimă, dar de asta a murit. A murit de altă boală, boală ciudată al cărei nume l-am uitat, boală care s'au descoperit mai târziu, mult prea târziu și în fața căreia doctorii rămăseră neputincioși deoarece nu o cunoșteau. Era totodată o boală mintală.

De la becerul Manolachi și cu cofeturi de la vestitul Pascu; cu vin de Drăgășani, cu pelin de Dealu Mare și cu vîtcă de familie și de cursă. Lăutari și horă toată noaptea, iar în ziua se trimeteau nunții, serii și nuntașii pe la casele lor cu lăutari.

Acest chef, la cei de jos, ținea trei zile, iar la boeri ținea șapte zile și șapte nopți, după legea *Domnilor și a Impăraților*. O simțită se isprăvia și zece încheptau, încât bucurărilor într'o sârbătoare o duceau. Doamne se schimbăse în veselie!

IOAN GHICA

mistică și fizică; groaznic de fizică. Ah, să li știu, cu care credeam că tot la ea era nevinovăție, ca o bruiă aș: li luat aceasta boala asupra-mi, să li știu! I-ași li venit eu de hac. Dar, iată nu se știe niciodată, iar doctorii mi-o și condamnasera la moarte, biata mea Mireille, nu puteam face alt n'ic decât să o răsfaț ca un frate mai mare. Gata! cu automobilele. O îngrijeam ca pe un biet mic obiect fragil. De altmintelega era cel mai prețios bun al meu. Li evitam orice emoție. O adoram. O făceam să râdă. Totdeauna o făceam să râdă.

Firește, Mireille nu știa nimic. Ea nu știa că este bolnavă. Cu toate că adesea neliniștită, câteodată chiar turburată subit, ea era veselă, totdeauna veselă. Și ce duioșie. Acum hoinăream prin taxi, iucet, încetșor, și o duceam la cinema. Avea pasiunea cinema-ului. Iată de ce am lăsat-o să iacă cinema, cu toate sfaturile doctorului care nu voia ca ea să se obosească. Într'o zi mi se prezintă un t'p cu păr lung. Facea regie și tocmai căuta o comandită. Astea se pececeau la coaforul dela Ritz. Li spusese Mireille-ii să mă aștepte în hall. Trebuia să mergem să dejunăm la Bagatelle. N'aveam nimic de făcut, nimic alt de făcut. Era ca și azi, întâi Aprilie.

— Domnișoară, fii bună și indică mi începutul acestui rului că e întâi Aprilie și că mă aflu tot în căsuța mea de la Plar.

Așa dar, era un întâi Aprilie și voiam să-i fac Mireille-ii o surpriză. Mă coborâsem la coafor și aveam de gând să trec pe la Cartier, și să aleg ceva. Mi se prezintă acest tip cu păr lung care căuta o comandită pentru o afacere de cinema. Era simpatic. Li postese la bar. De când știam că Mireille e bolnavă nu mai beam. Înghit o jumătate de duzină de cocktail și iscalesc un cec de 600.000 franci. Apoi prezint individul Mireille-ii și mergem să dejunăm.

Mireille e nebună de bucurie. Să facă ea cinema! În timpul prânzului acel domn îi explică ce însemnează un scenario. Mai știu eu ce? Li vorbește despre Edgar Poe; vo a să-o facă să filmeze viața romanțată a acestui om.

— Vă duceți la cinema, Domnișoară? Da, cu siguranță. Atunci ați văzut cu siguranță pe Mireille, știți bine, vedeta Filmelor Mireille. Li constituisem o societate: Societatea Filmelor Mireille. Era o surpriză frumoasă pentru întâi Aprilie, nu găsiți? Când te gândești că în z'lele de azi se poate constitui o societate pentru a face plăcere unei femei. De altfel n'are altă importanță decât să o vezi fericită.

Domnul îmi ceruse 600.000 franci pentru un film, filmul, sfârșit nu costa o milioane. N'are nici un fel de importanță, Mireille era mulțumită. Am vărsat vreo treizeci de milioane în total și Mireille a putut să turneze trei filme înainte de moarte.

Nu prea pricepeam eu mare lucru la toate acestea, dar trebuie să mărturisesc că domnul acela înțelesese destul de bine partea luminoasă, plâpând nevinovată a carac-

terului Mireille-ii. Nu știu pentru ce însă o încotoșmăna cu tunice antice, pe care purta în oraș rochițe atât de frumoase și nici pentru ce i se puneă totdeauna un erin în mână și cununi pe cap? După mine unul, Mireille era o fire prea slobie pentru asemenea roluri. I-ași face o dojană acestui domn, el nu o făcea niciodată să râdă; Mireille avea întotdeauna un aer serios pe ecran, chiar trist; ori, răsul Mireille-ii, era viața mea.

Ori cum, să nu fiu nedrept, convin că nu-mi plăcea genul artist... și omul acela cu părul sau lung... Bine, bine... nu-mi plac artiștii pentru că... pentru că... am cunoscut trei la Petersburg. Am cunoscut încă odată... dar asta e o altă poveste. Eram pe cale să plec la... În sfârșit, Domnișoară, vei avea de lucru. De data asta, nu vă trînit caietul Mireille-ii, e al ei, e caietul roșu pe care nu-i-l cunoșteam il'voi pune la loc în ascunzătoarea lui pentru asta l'am cetit dintr'o dată în aparat, ea și când m'ași fi grăbit, iată ce nu trebuie să vă împied ce de a-mi trimite fotografia dv. Vă mulțumesc, Domnișoară.

RULOU L CINCI (bis)

Caietelul cel roș al Mireille-ii

CÂND L'AM CUNOSCU

Când l'am cunoscut, eram o biată copilă, foarte măhnită, șubredă, bolnavă și cam ratăcită. Eram un sârman pui de om părăsit și mă prefăceam că trăiesc în colțșorul meu. Tatăl meu murise. Mă plăteseam. Se zicea că eram în război. Când mama venea să mă vadă Duminică eu nădărduiam totdeauna altă bucurie.

Plângeam adesea îmbrăcată cu cămașa mea lungă de noapte. Nu mă puteam ruga. Îmi era frig la călugărițe. Mă o pream prin coridoarele lungi și începeam să tremur. Mi-era frică, dar tremuram adesea de emoție zicându-mi că cineva era să vie să mă ia de acolo. Nu mama care mă ducea totdeauna la aceeași cofetărie să luăm ciocolată; dar cine? Cineva mare, puternic. Mi-era frică grozav și atunci căutam în Anuarul Telefonelor cine putea să vie? Deschideam cartea cea groasă la întâmplare și puneam degetul pe un nume închizând ochii... Ce emoție! Visam despre toate câte mi se puteau întâmpla...

Când a venit, nu s'au petrecut n'ic. Ne-am privit. El era! Măinile noastre s'au întins. Tot Parisul era în sărbătoare. El m'a luat și m'a așezat în automobilul cel mare al Armatei. Brațele noastre s'au legat și am plecat. Mă lăsam greu pe el. Am plecat împreună. Am fi putut pleca pentru totdeauna. Nu mai eram decât o singură ființă, făcută să trăim și să murim împreună.

Mai întâi am c'nat cu ceilalți la un loc, am plecat singurei, pe jos pe străzi. Nimic nu mai exista pe lume decât noi doi.

El mi-a cumpărat un mic procușor de turtă dulce.

În altă seară m'a condus la teatru și l'am dat programul meu dela Apollo.

N-am văzut deloc spectacolul care era totuși foarte frumos. Mai înainte, plecase la front și era în concediu când m'a dus la Apollo. Când eram împreună ne simțeam departe. Eram doi, doi pentru a trăi această viață care ne făcuse să suferim atât; fără să știm dacă ne vom mai revedea, când se reîntorcea la regiment.

Când mă gândesc cum am dorit eu să mor și că l-am întâlnit pe el! și să-mi zică: mai pot trăi și suferi! Da, pot încă suporta viața grație lui! Și ce viață ce viața nemai pomenită duceam atunci! Nu ne-am istorisit nimic unul altuia, și nu ne-am povestit nimic despre noi înșine. Mi-a trebuit auz până să-i știu numele adevărat. I se zicea Dan Yack, dar avea un alt nume, pe care a sfârșit prin a mi-l spune, și pe care mi l'a dăruit deasemenea. Mi face mereu daruri. C'ă e de bun! Dar nu voeste să-i vorbesc despre viața mea dinainte. Astfel încât nu i-am povestit niciodată nimic despre mine? Nu-mi spune nimic, chiar și iată tot, și nu mai vreau să știu nimic! afirmă el. Și așa nu i-ai spus nici când nimic. Na fost nici o minciună între noi. Ne-am întâlnit, iată tot; în clipa în care nu mai așteptam nimic, și unul și celalt, atât de lung devenise timpul în vremea războiului... Doamne, să ai o viață fără minciuni, fără desgușt, fără nimic care să nu fie prietenie, prietenie nevinovată... N'are importanța durată, bine că așa este. Și este! Ne-am privit numai, și iată tot, chiar din prima zi. N'a fost nimic alt între noi. Și nu e nimic rău în această afecțiune, o! dragostea mea!

DRAGOSTEA MEA

Dragostea mea! Cu tine am redevenit un copil mic, cu tine mi-am potolit amarul. Adorm fără să gândesc la nimic alt de cât să adorm; și să cânt, mâine, și să trăiesc lângă tine, mâine, toată copilăria noastră. Ne jucam. De câte ori am cântat împreună Ave sau Gloria în excelsis Deo! În hotel nu se mai auzea nici un șgomot când începeam să cântăm și cântam cu multă seriozitate, cu toate că tu imitai în surdina acompaniamentele de orgă pentru ca să râd eu. Și sfârșeam prin a râde pentru că tu parvenai să mă faci să râd; o amorul meu! Mă învățai deasemenea cântece de ale tale. Puneai o lampă electrică sub cerceafuri și-mi cântai toate cântecele tale. Unele erau nostime; multe din ele nu le puteam înțelege pentru că erau într-o limbă străină, și tu atunci mi le traduceai în franțuzește, imitând o sumedenie de instrumente ciudate și făcând muzică de acompaniament din calțaveta mea, din cravata ta de mătase, din două lingurițe, din speteaza scaunului pe care îl loveai cu vergeaua mai mult sau mai puțin lungă a perdelelor. Somierele, coavoarele, jilțurile, sertarele, cheile tale, sticlele goale, paharele, cleștele și lima de unghii, tot era bun pentru ca tu să faci muzică. Cât erai de mulțumit și cum mă supăram când făceai să cânte robinetele din camera de baie sau să latre lăzile și valizele! Mi-era totdeauna frică să nu trezești toată lumea din hotel. Dar nu mi s'a spus nici odată nimic; dimineața însă când femeia privea dezordinea în care tu lăsașezi camera, eu muream de rușine.

O amorul meu! După ce ne jucam astfel nu mai aveam nimic de spus. Eram ca un frate și soră, ca și cum am fi fost creșcuți împreună, cu o sumedenie de amintiri comune. Adormeam pe genunchii tăi. Tu mă duceai spre pat. Adormeam pentru a doua oară, singură în patul meu

cel mare și tu priveai cum dorm eu. Ce lucru și somnul! Mă lăsam dusă, te puteai duce să fumezi în camera de alături, prin somn eu știam că tu veghezi asupra mea. Nu-mi era frică, n'aveam nici un vis rău, nu mai cunoșteam neliniștea. Spiritul meu sta de vorbă cu tine. Prin somn, eu îți încredințam tot ceia ce nu parveneam să-ți spun în timpul zilei. Suflarea mea rătăcea prin pletele tale, prin somnul meu. Te-ai dus până la Hale să-mi cumperi flori. Trecuse câtă-va vreme de când, prin somnul meu, simțeam că tu voiai să-mi spui ceva, ceva foarte important și nu îndrăzneai să-mi vorbești de teamă să nu mă trezești. Nu mă'm trezit, dar când te-ai întors cu un smoc de garoafe, galbene, albe, creme, moy, te așteptam în pragul camerei tale. Te-am văzut revenind în fuga. Tu voiai să-mi spui ceva, prin somn, venisem să te întâmpin. Văzându-te revenind cu aceste flori, am visat asta oare, sau nu adormisem cu adevărat prin somnul meu? Tu ești hodi-na, mea, surâsul meu.

TAXI-URILE

Taxi-urile sunt ca niște cutiuți cu îndrăgostiți înăuntru. Taxi-urile sunt ca niște muzicuțe cu pasărele înăuntru. Indrăgostiții nu vorbesc, ci ciripesc din ochi și tac. Trăiesc unul lângă altul, și iată pentru ce e atât de plăcut în taxi.

Nu se râde în taxi. Nu se cântă în taxi. Sunt serioși. Se privesc. Sunt departe. Iși strâng tainic mâna ca și când și-ar dăruia ceva foarte prețios. Totul e o surpriză când e iubire. Iată pentru ce când se oprește taxiul, e totdeauna în fața unei vitrine de sărbătoare. Și atunci tu îmi cumperi toată magazia; o mare nebun al meu!

CINEMA-URILE

Când nu rătăceam în taxi, ne rătăceam prin cinema-uri. Cât îmi era de frică! eu nu cunoșteam Parisul și taxiurile ne duceau uncoiri mult prea departe; dar el, al meu cel mare, de unde cunoștea toate cinema-urile unde mă ducea?

Scara, mergeam adesea în sălișoare de cartier. Marele meu prieten lua locuri sus, sus cu lucrătorii. Li era dragi cei din popor. Iși aprindea luleana; vorbeau cu copiii, cu femeile. Și mie poporul mie drag, toți acei oameni îmi aminteau pe acei atât de cumsecade pe cari îi vizităm în turnea cu papa, când eram fetiță. El cunoștea pe toată lumea, era în ade-

văr extraordinar. Sta de vorbă cu carița, cu lucrătoarea și împărțea copiilor cărțile pe cari le adusesse în buzunare, antracete totdeauna se scobora cu oam și le oferea de băut. Zău, toată lumea iubea mult, prin toate carterele, așa putut fi geloasă.

În timpul zilei ne duceam prin ci maiile cele mari de pe bulevard. Tot una lua o lojă pentru noi amândoi, lojă pe care-o închiria pentru toată zi și rămâneam adesea la toate sedințele de la trei după amiază până la miez noapți. Când era un film cu Luiza Lenda închiriam loja pe opt zile și ne-am să o aplaudăm în fiecare zi. El ar o adevărată pasiune pentru Fazenda, o descoperirea în toate filmele chiar în celea în cari ea nu făcea decât figura Zicea că e femeia cea mai comică o lume pentru că nu juca comic, ci e stângace din fire. Ar fi voit mult să o cunoștea. Nu eram geloasă. Ar fi putut să se ducă la ea.

Îmi plăcea grozav cinema-ul. Se jucă multe filme cu episoade la cari mergeam în fiecare Vineri și era splendid, pentru că aveam mai bine de o duzină de filme văzute în ziua aceea. Între altele trei Sfârșitul Gloriei, cu o femeie atât de frumoasă, foarte frumușică și un tip de gionar canalic și strașnic care entuziasme pe iubitul meu din pricină tatuajele sale. Am admirat deasemenea mult în preună pe Vernon Castle care, într-un film foarte complicat juca rolul unui barilar. El zicea că n'a mai văzut o femeie care să poarte mai bine toale. Vernon n'a mai reapărut pe ecran de n'am uitat ochii săi ca atunci și mereu. Ea traversa un saloa, sau Broadway precum lebăda atinge un lac, veșnit și jestoasă, singuratecă și simplă. El zice că lunea întocmai ca o barcă cu pânză într-un cinema foarte mic din strada Blanc Manteaux, am văzut odată un film fără titlu, fără nume de autor, fără nume de interpreti, film care trebuie să fi fost la din povestea Fausti, dar era vorba de Faustă de grăniceri, care locuia într-un colț, într-un peisaj din nord, sub ploaie. Doamne, frumos mai era filmul acela mult m'a făcut să plâng femeia aceea, el o iubea mult, dar îl făcea să râd pentru că într-o scenă patetică, ea morlea o țigară strânsă și pentru că într'altă ea își inhăța pe soru-sa și o bătea cu cîrul (se servea de un bici gros pe care mânia ca un căruțaș) și asta-l umplu de admirație pe el.

(Continuă în n-rul viitor)

DUMITRU



O frumusețe care
durează toată viața

Acesta este privilegiul femeilor, pentru care
întrebuițarea Cremei, Pudrei și Săpunului
Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON
PARIS